

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 • 50 • 2009

TREĆI ODJEL

PREDMET OPUZ protiv TURSKJE

(Aplikacija br. 33401/02)

PRESUDA

STRASBOURG

9. juni 2009.

KONAČNA

09/09/2009

Presuda može biti predmet redakcijskih izmjena.

U predmetu Opuz protiv Turske,

Evropski sud za ljudska prava (Treći odjel), zasjedajući u sljedećem sastavu Vijeća:

Josep Casadevall, *predsjednik*,

Elisabet Fura-Sandström,

Corneliu Bîrsan,

Alvina Gyulumyan,

Egbert Myjer,

Ineta Ziemele,

Işıl Karakaş, *sudije*,

i Santiago Quesada, *registrar Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenih za javnost od 7. oktobra 2008. i 19. maja 2009. godine,

donosi sljedeću presudu, usvojenu potonjeg datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u navedenom predmetu pokrenut je aplikacijom (br. 33401/02) protiv Republike Turske koju je Sudu, na osnovu člana 34. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda («Konvencije») podnijela turska državljanica, gospođa Nahide Opuz («aplikant») dana 15. jula 2002.

2. Aplikanticu je zastupao g. M. Beştaş, advokat iz Diyarbakıra. Vladu Turske zastupao je njen zastupnik.

3. Aplikantica je navela da, konkretno, državne vlasti nisu zaštitile nju i njenu majku od nasilja u porodici, što je dovelo do smrti njene majke i do maltretiranja nje same.

4. Dana 28. novembra 2006. Sud je odlučio da Vladu obavijesti o predmetnoj aplikaciji. U skladu s članom 29. stav 3. Konvencije, Sud je odlučio da razmotri meritum aplikacije istovremeno sa razmatranjem njene prihvatljivosti.

5. Komentare treće strane obezbijedio je centar Interights, kojem je predsjednik dopustio da intervenira u postupku (član 36. stav 2. Konvencije i pravilo 44. stav 2. Poslovnika Suda). Vlada je odgovorila na navedene komentare (pravilo 44. stav 5.).

6. Javna rasprava o prihvatljivosti i meritumu održana je u zgradi Suda za ljudska prava u Strasbourgu dana 7. oktobra 2008. godine (pravilo 59. stav 3. Poslovnika Suda).

Na sudu su se pojavili:

(a) *u ime Vlade*

Ms Ms Deniz Akçay, *kozastupnik*,

Ms Ms Esra Demir,

Ms Zeynep Gökşen Acar,

Mr Gürçay Şeker,

Ms Gülsün Büker,

Ms Elif Ercan,

Mr Murat Yardımcı, *savjetnici*;

(b) *u ime aplikantice*

Mr Mesut Beştaş,

Ms Arzu Başer, *advokati*;

(c) *u ime treće strane, centra Interights*

Ms Andrea Coomber, *glavni advokat*,

Ms Doina Iona Straisteanu, *advokat*.

Sudu su se obratili g-đa. Akçay, g. Beştaş i g-đa. Coomber.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

7. Aplikantica je rođena 1972. godine; živi u Diyarbakıru.

8. Majka aplikantice sklopila je brak sa A.O., kojom prilikom je održano vjersko vjenčanje. Godine 1990. aplikantica i H.O, sin navedenog A.O., započeli su vezu i zajednički život. Zvanično su se vjenčali dana 12. novembra 1995. godine. Dobili su troje djece, 1993., 1994. i 1996. godine. Aplikantica i H.O. imali su žučne rasprave od samog početka svoje veze. Činjenice koje se iznose u daljem tekstu Vlada nije osporila.

1. Prvi napad navedenih H.O. i A.O. na aplikanticu i njenu majku

9. Dana 10. aprila 1995. godine aplikantica i njena majka podnijele su prijavu Državnom tužilaštvu u Diyarbakıru u kojoj su navele da su H.O. i A.O. od njih tražili novac, te da su ih tukli i prijekali da će ih ubiti. Također su navele da su H.O. i njegov otac htjeli da dovedu druge muškarce kući.

10. Navedenog dana izvršen je ljeakarski pregled aplikantice i njene majke. Pregledom su ustanovljene modrice na tijelu aplikantice, ehimoza,

otok u predjelu lijeve obrve i ogrebotine od noktiju u predjelu vrata. Pregledom majke aplikantice također su utvrđene modrice i otekline po tijelu. Dana 20. aprila 1995. izdati su konačni izvještaji koji potvrđuju nalaze prvih izvještaja i navode da su predmetne povrede dovoljne da aplikantici i njenu majku učine radon nesposobnima u trajanju od pet dana.

11. Dana 25. aprila 1995. državni tužilac podigao je optužnicu protiv H.O. i A.O zbog prijetnji smrću i nanošenja tjelesnih povreda. Dana 15. juna 1995. Sud I za prekršaje u Diyarbakıru obustavio je process u slučaju napada s obzirom na to da su aplikantica i njena majka povukle prijavu, čime nije bilo osnova za dalji postupak prema članu 456. stavu 4. Krivičnog zakona.

12. Dana 11. septembra 1995. Sud II za prekršaje u Diyarbakıru optužene je također oslobodio optužbe za prijetnje smrću usljed nedostatka dokaza, te obustavio i process u slučaju napada, napominjući da je predmet već bio pred Sudom I za prekršaje u Diyarbakıru.

2. Drugi napad navedenog H.O. na aplikanticu

13. Dana 11. aprila 1996. godine, tokom svađe, h:o je teško pretukao aplikanticu. Medicinski izvještaj sačinjen tom prilikom navodi površinsko krvarenje u predjelu desnog oka, krvarenje u predjelu desnog uha, ehimozu na desnom ramenu i bol u leđima. U izvještaju se zaključuje da su navedene povrede dovoljne da ugroze život aplikantice. Navedenog dana, a na zahtjev državnog tužioca i po odluci samostalnog sudije, H.O. je zadržan u pritvoru.

14. Dana 12. aprila 1996. državni tužilac podigao je optužnicu pred Sudom za krivične prekršaje u Diyarbakıru kojom se H.O. tereti za nanošenje teških tjelesnih povreda, a prema članu 456. stav 2. i članu 457. stav 1. Krivičnog zakona.

15. Dana 15. aprila 1996. H.O. je uložio podnesak predsjedništvu Suda I za prekršaje kojim traži da se brani sa slobode. U podnesku objašnjava da se tokom svađe sa suprugom veoma razbjesnio, kojom prilikom ju dva ili tri putaje ošamario. Nakon toga je njegova punica, koja radi u bolnici, nabavila medicinski izvještaj za njegovu suprugu koji je doveo do njegovog pritvaranja bez ikakvog razloga. Optuženi je izjavio da ne želi izgubiti ni porodicu ni posao, te da mu je žao što je tukao suprugu.

16. Dana 16. aprila 1996. Sud II za prekršaje odbio je zahtjev optuženog da se brani sa slobode i donio odluku o produženja pritvora.

17. Na raspravi održanoj 14. maja 1996. aplikantica je ponovila navedene optužbe. Državni tužilac zatražio je da se optuženi pusti iz pritvora i brani sa slobode, s obzirom na prirodu krivičnog djela i činjenicu da se zdravstveno stanje aplikantice u potpunosti popravilo. U skladu s tim, Sud je donio odluku o puštanju navedenog H.O. iz pritvora.

18. Na raspravi održanoj 13. juna 1996. aplikantica je povukla tužbu, izjavivši da su se ona i suprug pomirili.

19. Dana 18. jula 1996. Sud je utvrdio da predmetno krivično djelo spada u opseg člana 456. stav 4. Krivičnog zakona, te da je za dalji postupak potrebna tužba aplikantice. U skladu s tim, Sud je okončao postupak u predmetu na osnovu toga što je aplikantica povukla podnesenu tužbu.

3. Treći napad navedenog H.O. na aplikanticu i njenu majku

20. Dana 5. februara 1998. izbila je svađa između aplikantice, njene majke, njene sestre i navedenog H.O., tokom koje je H.O. potegao nož na aplikanticu. Povrede su zadobili, H.O., aplikantica i njena majka. Medicinski izvještaj potvrdio je postojanje povreda usljed kojih navedeni nisu bili radon sposobni u trajanju od sedam, tri odnosno pet dana.

21. Dana 16. marta 1998. godine državni tužilac donio je odluku da ne vrši krivično gonjenje na osnovu navedenog incidenta., zaključivši da nema dovoljno dokaza za krivično gonjenje navedenog H.O. zbog napada nožem, te da ostala djela, kao što su fizički napad i nanošenje matrijalne štete, mogu biti i predmet privatnih parnica. Dalji postupak u navedenom predmetu nije od javnog interesa.

22. Aplikantica se preselila kod majke.

4. Četvrti napad navedenog H.O. na aplikanticu i njenu majku: prijetnje i napad (automobilom) dovodi do pokretanja postupka za razvod braka

23. Dana 4. marta 1998. godine H.O. automobilom je udario aplikanticu i njenu majku. Utvrđeno je da je majka aplikantice zadobila povrede opasne po život. U stanici policije, H.O. je tvrdio da je navedeni incident bio nesretan slučaj, te da je samo želio aplikanticu i njenu majku povesti automobilom, što su navedene odbile i nastavile pješaćiti. Potom su se bacile ispred auta. Majka aplikantice navela je kako im je H.O. rekao da uđu u automobil i da će ih ubiti ako ne poslušaju. Pošto navedene nisu željele ući u automobile i pošto su počele bježati, H.O. je usmjerio automobile na aplikanticu, koja je potom pala. Dok je majka aplikantice pokušavala pomoći svojoj kćeri, H.O. se odvezao unatrag a zatim ponovo naprijed, usmjerivši se ovoga puta na majku aplikantice. MAjka aplikantice osvijestila se u bolnici. U izjavi koju je dala policiji, aplikantica je potvrdila navode svoje majke i izjavila da ih je njen suprug pokušao ubiti automobilom.

24. Dana 5. marta 1998. po odluci samostalnog sudije Suda za prekršaje u Diyarbakıru, H.O. je zadržan u pritvoru.

25. Dana 19. marta 1998. državni tužilac pokrenuo je krivični postupak protiv H.O. pred Sudom III za krivične prekršaje u Diyarbakıru zbog upućivanja prijetnji smrću i nanošenja teških tjelesnih povreda. Istog dana Institut za forenzičku medicinu podnio je medicinski izvještaj u kojem se navodi postojanje površinskih rana na koljenima aplikantice. U izvještaju se

navodi da usljed navedenih povreda aplikantica nije bila sposobna za rad u trajanju od pet dana.

26. Dana 20. marta 1998. aplikantica je protiv H.O. pokrenula postupak za razvod braka na osnovu njihovog izrazitog neslaganja. Aplikantica je navela da njen suprug izbjegava obaveze koje ima kao suprug i otac, te da ju je zlostavljao, što se vidi iz medicinskih izvještaja. Aplikantica je također navela da je njen suprug kući dovodio druge žene. Aplikantica pojašnjava da je kasnije odustala od postupka za razvod braka jer joj je suprug prijetio i na nju vršio pritisak.

27. Dana 2. aprila 1998. godine aplikantica i njena majka uložile su podnesak Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakiru kojim traže od vlasti da poduzmu mjere zaštite u vezi sa prijetnjama smrću koje su im uutili H.O. i njegov otac.

28. Dana 2. i 3. aprila 1998. policijski službenici uzeli su izjave od aplikantice, njene majke, njenog brata i njegove supruge, te od H.O. i njegovog oca. Aplikantica i njena majka izjavile su da ih je H.O. pokušao ubiti svojim automobilom, te da im je prijetio smrću ukoliko mu se aplikantica ne vrati. Napomenule su da je aplikantica već ranije pokrenula brakorazvodnu parnicu i da ona više ne želi živjeti sa H.O. Brat aplikantice i njegova supruga naveli su da je aplikanticu majka odgovarala od toga da se vrati supругu, te da ne znaju ništa o prijetnjama koje su uputili H.O. i njegov otac. H.O. je tvrdio da mu je jedina namjera bila okupiti porodicu, ali da ga je punica u tome sprečavala. Također je naveo da se za pomoć obratio bratu aplikantice i starijim članovima porodice, ali to nije pomoglo. Tvrdio je kako nikad nije prijetio ni aplikantici niti njenoj majci, te da njihovi navodi predstavljaju klevete. Otac navedenog H.O. tvrdio je kako je majka aplikantice željela da se njena kći razvede od H.O. i uda za nekoga drugog.

29. U izvještaju od 3. aprila 1998. godine director Odjela za red i mir Direkcije za sigurnost u Diyarbakiru izvijestio je Ured glavnog državnog tužioca o rezultatu istrage o navodima aplikantice i njene majke. Zaključio je da je aplikantica ostavila supruga i otišla da živi s majkom. Ponovljene zahtjeve navedenog H.O. da mu se supruga vrati majka aplikantice je odbijala uz uvrede upućene navedenom H.O. i navode da joj je H.O. prijetio smrću. H.O. je 25 dana ostao u pritvoru zbog nasrtaja automobilom na svoju punicu i, nakon što je pušten na slobodu, obratio se brojnim posrednicima s molbom da njegovu suprugu ubijede da se vrati kući. Međutim, majka aplikantici nije dozvoljavala da se vrati navedenom H.O. Obje su strane prijetile jedna drugoj. Nadalje, majka je željela kćerku razdvojiti od navedenog H.O. kako bi se osvetila svom bivšem mužu, te ga je stalno klevetala i "traćila" vrijeme snaga sigurnosti.

30. Dana 14. aprila 1998. glavni državni tužilac u Diyarbakiru podigao je optužnicu protiv navedenog H.O. i njegovog oca kojom se terete za

upućivanje prijetnji smrću aplikantici i njenoj majci, u suprotnosti sa članom 188. stav 1. Krivičnog zakona.

31. Dana 30. aprila 1988. Sud za krivične prekršaje u Diyarbakıru pustio je navedenog H.O. na slobodu do početka suđenja. Sud je dalje naveo da nije nadležan za navedeni predmet i dosje predmeta prosljedio Porotnom sudu u Diyarbakıru.

32. Dana 11. maja 1998. Porotni sud okarakterizirao je navedeno djelo kao pokušaj ubistva. Prilikom rasprave održane dana 9. jula 1998. godine, H.O. je ponovio da je predmetni događaj bio nesretan slučaj; vrata automobila bila su otvorena i slučajno su udarila tužiteljice kada je on pomjerio automobil. Aplikantioca i njena majka potvrdile su izjavu navedenog H.O. i izjavile da ne žele nastaviti sudski proces.

33. Dana 23. juna 1998. Porotni sud u u Diyarbakıru oslobodio je navedenog H.O. i njegovog oca optužbe za upućivanje prijetnji smrću na osnovu nedostatka odgovarajućih dokaza. Sud je evidentirao da je optuženi porekao optužbe, te da su tužiteljice povukle tužbu. Aplikantica je ponovo počela živjeti sa navedenim H.O.

34. Dana 9. jula 1998. majka aplikantice podvrgnuta je još jednom ljekarskom pregledu, kojim je ustanovljeno da njene povrede nisu opasne po život, ali da jesu dovoljne da je učine radno nesposobnom u trajanju od 25 dana.

35. Na raspravi održanoj 8. oktobra 1998. godine, aplikantica i njena majka povukle su uloženu tužbu. One su izjavile da su vrata automobila bila otvorena i da ih je H.O. slučajno udario. Prilikom ispitivanja o njihovoj tužbi protiv navedenog H.O., aplikantica i njena majka izjavile su da su se svađale sa H.O. te da su predmetne navode izrekle u afektu.

36. Dana 17. novembra 1998. Porotni sud u u Diyarbakıru zaključio je da bi proces u navedenom predmetu trebalo obustaviti u smislu krivičnog djela protiv aplikantice, s obzirom na to da je on apovukla tužbu. Međutim, isti sud je zaključio da bi, uprkos tome što je majka aplikantice također povukla tužbu, H.O. ipak trebalo da bude osuđen za navedeno krivično djelo, s obzirom na to da ono podrazumijeva teže fizičke povrede. U skladu s tim, sud je navedenog H.O. osudio na zatvorsku kaznu u trajanju od tri mjeseca kao i na novčanu kaznu; kazna zatvora kasnije je preinačena u novčanu kaznu.

5. Peti napad navedenog H.O. na aplikanticu koji rezultira teškim fizičkim povredama

37. Dana 29. oktobra 2001. godine aplikantica je otišla da posjeti majku. Kasnije istoga dana H.O. je telefonirao i tražio od aplikantice da se vrati kući. Zabrinuta da bi se njen suprug opet mogao prema njoj nasilnički ponašati, aplikantica je rekla majci: «Taj će me čovjek raskomadati!» Majka aplikantice nagovarala je aplikanticu da se s djecom vrati kući. Nekih 45 minuta nakon toga, jedno od djece se vratilo rekavši da je otac nožem ubio

majku. Majka aplikantice odmah je otišla do kuće aplikantice. Tamo je zatekla aplikanticu kako leži na podu i krvari. Uz pomoć komšija, smjestila je aplikanticu u taksu vozilo i odvela u Državnu bolnicu u Diyarbakiru. Nadležni u bolnici rekli su kako je njeno stanje ozbiljno i premjestili je u Univerzitetsku bolnicu Dicle, koja je bolje opremljena. Medicinski izvještaj o stanju aplikantice navodi nekoliko povreda nanesenih nožem, na različitim dijelovima tijela. Međutim, navedene povrede nisu kvalificirane kao opasne po život.

38. Negdje oko 23:30 sati istog dana H.O. se predao policiji u policijskoj stanici. Policija mu je oduzela nož koji je koristio tokom navedenog incidenta. H.O. je tvrdio kako njegova supruga i djeca još uvijek nisu bili kući kad je on došao oko 18:00 sati. Telefonirao im je i rekao da se vrate kući. Po povratku je upitao aplikanticu: «Što se skitaš? Što mi nisi ništa skuhala?» Aplikantica je odgovorila: «Jeli smo kod majke,» i donijeli mu zdjelu voća. Nastavili su se svađati. Rekao joj je: «Što tako često ideš kod majke? Nemoj toliko ići, ostani kući i brini se za djecu!» Svađa je eskalirala. U određenom momentu aplikantica ga je napala viljuškom. Počeli su se tući, tokom čega je on izgubio kontrolu, zgrabio nož za voće i zbo je njime; ne sjeća se koliko puta. Navodi da je supruga veća od njega pa je morao reagovati kada ga je napala. Dodao je da njegova supruga nije loša osoba i da su do prije dvije godine mirno živjeli skupa. Međutim, počeli su se svađati kada se majka aplikantice počela uplitati u njihov brak. Izjavio je da mu je žao zbog toga što je uradio. H.O. je pušten nakon što je dao izjavu.

39. Dana 31. oktobra advokatica majke aplikantice uložila je podnesak Uredu državnog tužioca u Diyarbakiru. U navedenom podnesku advokatica navodi da joj je majka aplikantice rekla kako je H.O. teško pretukao njenu kćerku nekih pet godina prije toga, nakon čega je uhapšen i zadržan u pritvoru. Međutim, pušten je nakon prve rasprave. Advokatica je izjavila kako su njena klijentica i aplikantica bile prisiljene povući tužbu usljed stalnih prijetnji smrću i pritiska koji je vršio H.O. Pored toga, advokatica je navela kako postoje glasine da je H.O. umiješan u trgovinu ženama. Na kraju se pozvala na incident od 4. marta 1998. godine (vidi gore) tvrdeći da je, nakon tako ozbiljnog incidenta, puštanje na slobodu navedenog H.O. štetno u moralnom smislu, te zahtijevala da bude zadržan u pritvoru.

40. Dana 2. novembra 2001. advokat aplikantice uložio je Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakiru prigovor na medicinski izvještaj Univerzitetske bolnice Dicle kojim se zaključuje da povrede koje je aplikantica zadobila nisu opasne po život. Advokat je zahtijevao ponovni medicinski pregled.

41. Dana 9. novembra 2001. aplikantica je uložila podnesak Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakiru u kojem navodi da joj je H.O. nanio brojne ubode nožem nakon svađe s njim. Od državnog tužioca je zatražila da je uputi u Forenzički institut na ponovni medicinski pregled.

42. Dana 8. novembra 2001. aplikantica je podvrgnuta ponovnom medicinskom pregledu u Forenzičkom institutu u uložila je podnesak Uredu državnog tužioca u Diyarbakıru, a po nalogu državnog tužioca. Ljekar specijalista sudske medicine ustanovio je postojanje rana nanesenih nožem i to na zglobu lijeve ruke (dužine 3 cm), na lijevom kuku (dubine 5 cm), još jedne rane na lijevom kuku dubine 2 cm, te rane neposredno iznad lijevog koljena. Njegovo je mišljenje da navedene rane nisu opasne po život, ali da bi aplikantica od njih mogla biti radno nesposobna u trajanju od sedam dana.

43. Dana 12. decembra 2001. državni tužilac dostavio je Sudu za prekršaje u Diyarbakıru prijedlog optužnice kojom se H.O. tereti za napad nožem, a prema članu 456. stav 4. i članu 457. stav 1. Krivičnog zakona.

44. Sudskom odlukom od 23. maja 2002. Sud II za prekršaje u Diyarbakıru odredio je novčanu kaznu u iznosu od 839.957.040 turskih lira koju je H.O. dužan da plati, a zbog krivičnog djela napada nožem na aplikanticu. Sud je odredio da H.O. navedenu novčanu kaznu može platiti u osam rata.

6. Šesti incident prilikom kojeg je H.O. prijetio aplikantici

45. Dana 14. novembra 2001. aplikantica je Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru podnijela krivičnu prijavu u kojoj navodi da joj je H.O. prijetio.

46. Dana 11. marta 2002. državni tužilac donio je odluku da ne postoje konkretni dokazi za krivično gonjenje navedenog H.O. osim navoda aplikantice.

7. Majka aplikantice podnosi tužbu uredu glavnog državnog tužioca u kojoj navodi da su H.O. i A.O. upućivali prijetnje smrću

47. Dana 19. novembra 2001. majka aplikantice podnijela je tužbu državnom tužiocu. U svom podnesku ona navodi kako su H.O., A.O. i njihovi rođaci konstantno upućivali prijetnje njoj i njenoj kćerki. H.O. joj je konkretno rekao: «Ubit ću te, tvoju djecu i svu tvoju familiju!» Pored toga ju je maltretirao i ugrožavao njenu privatnost tako što je obilazio oko njene imovine noseći noževe i pištolje. Izjavila je da navedenog H.O. treba smatrati odgovornim ukoliko se desi neki incident njoj ili njenoj porodici. Također se pozvala na događaje od 29. oktobra 2001. godine, kada je navedeni nožem zbio aplikanticu (vidi gore). Slijedom navedenog podneska, državni tužilac uputio je dopis Direkciji za sigurnost u Diyarbakıru u kojim traži da se uzmu izjave od podnositeljice tužbe i navedenog H.O., te da izvještaj o istrazi dostave njegovom uredu.

48. U međuvremenu, dana 14. decembra 2001. aplikantica je ponovo pokrenula postupak za razvod braka pred Parničnim sudom u Diyarbakıru.

49. Dana 23. decembra 2001. policija je uzela izjavu od navedenog H.O. a u vezi sa navodima majke aplikantice. H.O. je porekao optužujuće navode i tvrdio da je njegova punica, koja se miješa u njegov brak i vrši uticaj na njegovu suprugu u smislu nemoralnog života, njemu upućivala prijetnje. Policija je uzela dodatnu izjavu od majke aplikantice dana 5. januara 2002. Ona je izjavila da joj H.O. svaki dan dolazi na vrata, pokazuje nož ili pištolj, te da upućuje prijetnje smrću njoj, njenoj kćerki i njenim unucima.

50. Dana 10. januara 2002. H.O. je na osnovu člana 191. stav 1. Krivičnog zakona optužen za prijetnje smrću.

51. Dana 27. februara 2002. majka aplikantice uložila je dodatni podnesak Uredu državnog tužioca u Diyarbakıru. Navela je da su se prijetnje koje upućuje H.O. intenzivirale. H.O. ju je, skupa s prijateljima, maltretirao, prijetio i psovao je telefonom. Izjavila je da joj je život u neposrednoj opasnosti, te je od policije tražila praćenje telefonskih poziva i mjere protiv navedenog H.O. Istog dana Ured državnog tužioca naložio je Direkciji kompanije Turkish Telecom u Diyarbakıru da navedenom uredu dostavi ispis svih poziva koji će biti upućeni na broj aplikantice majke tokom narednog mjeseca. U nedostatku bilo kakvog odgovora, državni tužilac ponovio je navedeni zahtjev dana 3. aprila 2002.

52. Dana 16. aprila 2002. Sud za prekršaje u Diyarbakıru saslušao je navedenog H.O. u vezi sa napadom nožem na njegovu punicu. Navedeni je ponovio izjavu koju je dao policiji, dodavši da nije želio da njegova supruga posjećuje svoju majku jer majka živi nemoralnim životom.

8. Ubistvo aplikantice majke koje je počinio H.O.

53. Aplikantica je živjela kod majke od incidenta koji se desio dana 29. oktobra 2001. godine.

54. Nepoznatog datuma majka aplikantice je sa određenom transportnom firmom ugovorila prevoz njenog namještaja u Izmir. H.O. je saznao za to i navodno rekao: «Gdje god da odeš, naći ću te i ubiću te!» Uprkos prijetnjama, dana 11. marta namještaj je utovaren u kombi navedene transportne firme. Kombi je imao dvije vožnje između transportnog centra firme i kuće. Prilikom treće vožnje majka aplikantice pitala je vozača može li je povesti do transportnog centra. Sjela je na prednje sjedište, do vozača. U jednom momentu tokom vožnje taksi vozilo prešlo je ispred kombija i počelo signalizirati. Misleći da ga taksi vozač želi pitati za neku adresu, vozač kombija je stao. Iz taksija je izašao H.O. Otvorio je prednja vrata gdje je sjedila majka aplikantice i počeo vikati otprilike sljedeće: «Gdje to nosiš namještaj?» i potom pucao u nju. Majka aplikantice podlegla je odmah, na licu mjesta.

9. Krivični postupak protiv navedenog H.O.

55. Dana 13. marta 2002. državni tužilac u Diyarbakıru podigao je optužnicu kod Porotnog suda u Diyarbakıru, a kojom se rečenom H.O. tereti za ubistvo s namjerom prema članu 449. stav 1. Krivičnog zakona.

56. U izjavama koje je dao policiji, državnom tužiocu i sudu, H.O. je izjavio da je ubio majku aplikantice jer je njegovu suprugu navodila na nemoralan život, kakav je i sama vodila, te da je pokušala njegovu suprugu i djecu odvesti od njega. Dalje je naveo da je, na dan navedenog incidenta, kada je preminulu pitao gdje odnosi namještaj i gdje mu je supruga, preminula odgovorila: «Odj..., odvest ću ti ženu i prodati [je].» Izjavio je da je izgubio kontrolu i pucao u nju zbog svoje časti i svoje djece.

57. Konačnom presudom od 26. marta 2008. godine, Porotni sud u Diyarbakıru osudio je navedenog H.O. ua zbustvo i nezakonito posjedovanje vatrenog oružja. Sud ga je osudio na kaznu doživotnog zatvora. Međutim, uzimajući u obzir činjenicu da je optuženi krivično djelo počinio kao rezultat provokacija preminule, te njegovo dobro ponašanje tokom suđenja, sud je ublažio prvobitnu kaznu i izmijenio je u kaznu zatvora u trajanju od 15 godina i 10 mjeseci te u novčanu kaznu u iznosu od 180 novih turskih lira. S obzirom na vrijeme koje je osuđeni proveo u pritvoru i na činjenicu da će presuda biti ponovo razmotrena po žalbi, sud je odredio puštanje navedenog H.O. na slobodu.

58. Žalbeni postupak još uvijek je u toku pred Kasacionim sudom.

10. Razvoj događaja nakon puštanja H.O. na slobodu

59. U podnesku od 15. aprila 2008. godine, aplikantica je podnijela krivičnu prijavu Uredu glavnog državnog tužioca Kemalpaşa u Izmiru, a na uvid Ureda glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru, te je od nadležnih vlasti tražila da poduzmu mjere kako bi zaštitile njen život. Navela je da je njen bivši suprug,¹ H.O., pušten iz zatvora te da je početkom aprila otišao do njenog momka M.M., koji radi na gradilištu u Diyarbakıru, i pitao ga gdje se ona nalazi. Pošto je M.M. odbio da mu da adresu, H.O. mu je prijetio i rekao da će ubiti i njega i aplikanticu. Aplikantica je navela da je H.O. već ubio njenu majku i da ne bi oklijevao da ubije i nju. Ona je stalno mijenjala adresu kako je H.O. ne bi mogao pronaći. Na kraju je tražila od organa tužilaštva da njenu adresu naznačenu na podnesku i ime njenog momka tretiraju kao povjerljive informacije, te da navedenog H.O. smatraju odgovornim ukoliko se nešto neželjeno desi njoj ili njenoj familiji.

60. Dana 14. maja 2008. zastupnica aplikantice obavijestila je Sud da je suprug aplikantice pušten iz zatvora te da je ponovo počeo upućivati prijetnje aplikantici. Ona se žalila da nikakve mjere nisu poduzete uprkos zahtjevu aplikantice. Stoga je od Suda tražila da vlastima naloži pružanje odgovarajuće zaštite.

¹ Nepoznatog datuma nakon ubistva njene majke, aplikantica je dobila razvod braka od supruga.

61. U dopisu od 16. maja 2008. registrar je Vladi prenio zahtjev aplikantice, tražio njen komentar i tražio da obavijeste Sud o mjerama koje će poduzeti njeni nadležni organi.

62. Dana 26. maja 2008. direktor Odjela za međunarodno pravo i međunarodne odnose u sklopu Ministarstva pravde faksom je uputio dopis Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru, a u vezi sa tužbom aplikantice pred Evropskim sudom za ljudska prava. On je Ured glavnog državnog tužioca o aplikaciji koju je aplikantica uložila pred navedenim Sudom, te od Ureda tražio da dostave informacije o trenutnoj situaciji vezano za izvršenje kazne na koju je osuđen H.O., o stanju vezano za proces na osnovu krivične prijave koji je aplikantica podnijela Uredu glavnog državnog tužioca Kemalpaşa u Izmiru i za mjere poduzete da se zaštiti život aplikantice.

63. Istog dana državni tužilac iz Ureda glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru poslao je dopis Uredu gvernera Diyarbakıra tražeći poduzimanje mjera zaštite aplikantice.

64. Dopisom od 28. maja koji je Ured glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru uputio Centralnoj direkciji policije Şehitler u Diyarbakıru, državni tužilac (a.E.) tražio je od policije da u njegov ured dovedu navedenog H.O. u vezi sa istragom.

65. Dana 29. maja 2008. A.E. je ispitivao H.O. u vezi sa krivičnom prijavom koju je podnijela aplikantica. H.O. je pobio navode da je aplikantici upućivao prijetnje, te izjavio da je ona takvim navodima željela da ga uznemirava po izlasku iz zatvora. Tvrdio je da ne osjeća nikakvo neprijateljstvo prema aplikantici, te da se posvetio djeci i porodici.

66. Dana 3. juna 2008. A.E. je uzeo izjavu od momka aplikantice, M.M. Navedeni M.M. je izjavio da ga je H.O. zvao i pitao za adresu aplikantice i rekao mu da će je ubiti. M.M. se nije sreo sa H.O. niti je podnio krivičnu prijavu protiv njega. Međutim, ipak jeste nazvao aplikanticu i obavijestio je o prijetnjama koje je uputio H.O.

67. Dopisom od 20. juna 2008. Vlada je obavijestila Sud da suprug aplikantice nije još odslužio kaznu, ali da je pušten na slobodu do žalbenog postupka kako bi se izbjeglo prekoračenje dozvoljenog trajanja pritvora. Vlada je također navela da su ured lokalnog guvernera i Ured glavnog državnog tužioca obaviješteni o prijavi koju je podnijela aplikantica, te da im aje naloženo da preduzmu mjere opreza u smislu zaštite aplikantice.

68. U konačnici, 14. novembra 2008. pravni zastupnik aplikantice obavijestio je Sud da je život njegove klijentice u neposrednoj opasnosti jer vlasti još uvijek nisu poduzele nikakve mjere kako bi je zaštitile od bivšeg supruga. Registrar Suda istog je dana Vladi proslijedio navedeno pismo, sa zahtjevom da se daju informacije o mjerama poduzetim u cilju zaštite aplikantice.

69. Dana 21. novembra 2008. Vlada je obavijestila Sud da su policijski organi poduzeli konkretne mjere zaštite aplikantice od njenog bivšeg

supruga. Konkretno govoreći, fotografije i otisci prstiju muža aplikantice distribuirani su policijskim stanicama u regiji kako bi ga policija mogla uhapsiti ukoliko se pojavi blizu mjesta prebivališta aplikantice. Policija je ispitivala aplikanticu u vezi sa predmetnim navodima. Ona je izjavila da joj suprug nije prijetio u posljednjih mjesec i pol.

II. RELEVANTNO PRAVO I PRAKSA

A. Domaće pravo i praksa

70. Relevantne zakonske odredbe domaće regulative na koje su se oslanjali sudski organi u ovom predmetu navode se u daljem tekstu.

1. Krivični zakon

Član 188.

“Svako ko upotrebom sile ili prijetnjama primora drugu osobu da nešto uradi odnosno ne uradi ili da dobije dopuštenje te osobe da nešto uradi ... bit će osuđen na kaznu zatvora u trajanju između šest mjeseci i jedne godine, te na novčanu kaznu u iznosu između jedne hiljade i tri hiljade lira...”

Član 191. stav 1.

“Svako ko, osim u situacijama propisanim zakonom, prijeti drugoj osobi nanošenjem ozbiljne i nepravdne štete bit će osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci.”

Član 449.

“Ukoliko je čin ubistva:

a. počinjen protiv supruge, supruga, sestre ili brata, majke usvojitelja, usvojenog djeteta, pomajke, poočima, pastorka, svekra odnosno punca, svekrve odnosno punice, zeta ili snahe ... propisana kazna za njegovog počinioca jeste kazna doživotnog zatvora...”

Član 456. stav 1., 2. i 4.

“Svako ko muči drugu osobu fizički ili naštetiti njenom zadržanju ili uzrokuje moždano oštećenje, bez namjere da počinu ubistvo, bit će osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do jedne godine.

U slučaju da navedeni čin predstavlja prijetnju po život žrtve ili uzrokuje stalnu slabost nekog organa ili čula, odnosno trajne govorne poteškoće ili trajne povrede lica, odnosno fizičku ili mentalnu slabost u trajanju od dvadeset i više dana, odnosno

sprečava [žrtvu] da navedeni broj dana obavlja svoje redovne radne aktivnosti, predviđa se zatvorska kazna za počinioca takvog djela u trajanju između dvije i pet godina.

...

Ukoliko predmetni čin ne uzrokuje nikakvo oboljenje i ne spriječi [žrtvu] u obavljanju njenog redovnog posla, odnosno ukoliko takva situacija ne traje duže od deset dana, predviđa se zatvorska kazna za počinioca takvog djela u trajanju između dva i šest mjeseci odnosno visoka novčana kazna u iznosu između dvanaest hiljada i stotinu i pedeset hiljada lira, pod uslovom da oštećena osoba podnese prijavu...”

Član 457.

“Ukoliko je djelo iz člana 456. počinjeno protiv osoba iz člana 449. ili ukoliko je djelo počinjeno sakrivenim ili vidljivim oružjem ili štetnim hemikalijama, predviđena kazna uvećava se za jednu trećinu do jedne polovine glavne kazne.”

Član 460.

“U situacijama iz člana 456. i člana 459., gdje krivično gonjenje ovisi o podnošenju prijave [od strane žrtve], ukoliko se podnosilac prijave odrekne svojih navoda prije izricanja konačne presude, krivično gonjenje se obustavlja.”

2. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (Zakon br. 4320, 14. januar 1998.)

Odjeljak 1

“Ukoliko je supružnik ili dijete ili drugi član porodice koji živi pod istim krovom izložen nasilju u porodici i ukoliko ta osoba ili ured glavnog državnog tužioca o tome obavijesti sud za prekršaje, sudija može, uzimajući u obzir prirodu predmetnog incidenta, na svoju inicijativu jednu ili više mjera koje slijede ili slične mjere koje smatra odgovarajućim. Supružniku koji počinio nasilje može se odrediti:

(a) da ne ponavlja nasilje odnosno prijetnje prema drugom supružniku ili djeci (odnosno drugom članu porodice koji živi pod istim krovom),

(b) da napusti zajednički dom i prepusti ga drugom supružniku i djeci, ukoliko istu imaju, te da se ne približava domu u kojem drugi supružnik i djeca žive, kao ni njihovom radnom mjestu,

(c) da ne nanosi materijalnu štetu imovini drugog supružnika (ili djece odnosno drugog člana porodice koji živi pod istim krovom),

(d) da ne uznemirava drugog supružnika niti djecu (odnosno druge članove porodice koji žive pod istim krovom) putem uređaja za komunikaciju,

(e) da preda svo oružje i slične instrumente nadležnim organima reda,

(f) da ne ulazi u zajednički dom kad je pod dejstvom alkohola i drugih opojnih supstanci, te da rečene supstance ne konzumira u zajedničkom domu.

Navedene mjere primjenjuju se tokom perioda ne dužeg od šest mjeseci. U odluci se supružnik počinitelj nasilja opominje da nepridržavanje nametnutih mjera povlači hapšenje i izricanje zatvorske kazne. Sudija može odrediti plaćanje troškova privremenog izdržavanja, uzimajući u obzir životni standard žrtve.

Za aplikacije podnesene prema odjeljku jedan ne plaća se sudska taksa.”

Odjeljak 2

“Sud dostavlja primjerak rješenja o zaštiti uredu glavnog državnog tužioca. Ured glavnog državnog tužioca nadgleda izvršenje rješenja putem agencija za provođenja zakona.

U slučaju nepoštivanja rješenja o zaštiti, nadležna agencija za provođenje zakona provodi istragu na svoju inicijativu, pri čemu nije potrebno da žrtva podnese prijavu, i relevantnu dokumentaciju bez odlaganja prosljeđuje uredu glavnog državnog tužioca.

Ured glavnog državnog tužioca pokreće postupak krivičnog gonjenja pred sudom za prekršaje protiv supružnika koji se ne pridržava mjera iz rješenja o zaštiti. Lokacija i brzina zakazivanja rasprave u navedenom predmetu podliježu odredbama Zakona br. 3005 o postupku u predmetima *in flagrante delicto*.

Čak i ukoliko predmetno djelo predstavlja odvojeno krivično djelo, supružnik koji se ne pridržava mjera iz rješenja o zaštiti također će biti osuđen na kaznu zatvora u trajanju između 3 i 6 mjeseci.”

3. *Provedba propisa u vezi sa podzakonskim aktom o zaštiti od nasilja u porodici od 1. marta 2008.*

71. Navedeni propisi, koji uređuju provedbu Zakona br. 4320, definišu mjere koje se poduzimaju prema članovima porodice koji počine nasilje, te procedure i principe u vezi sa provođenjem navedenih mjera, a u cilju zaštite članova porodice izloženih nasilju u porodici.

B. Relevantni međunarodni i uporedno-pravni dokumenti

1. *Stav Ujedinjenih naroda u pogledu nasilja u porodici i diskriminacije žena*

72. Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) usvojena je 1979. godine na zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih naroda, a Turska ju je ratificirala 19. januara 1986. godine.

73. CEDAW konvencija definiše diskriminaciju žena kao “... svaku razliku, isključenje ili ograničenje na osnovu pola, što ima za posljedicu ili cilj da ženama ugrozi ili onemogući priznavanje, ostvarivanje ili uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom polju, bez obzira na njihovo bračno

stanje, a na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena.” Što se tiče relevantnih obaveza države, član 2. CEDAW konvencije navodi sljedeće:

“Države članice osuđuju diskriminaciju žena u svim vidovima, saglasne su da svim odgovarajućim sredstvima koja im stoje na raspolaganju i bez odlaganja provode politiku uklanjanja diskriminacije žena i radi toga se obavezuju:

...

(e) da poduzmu sve odgovarajuće mjere u smislu eliminacije diskriminacije žene od strane bilo koje osobe, organizacije ili kompanije;

(f) da poduzmu odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, kako bi izmijenile ili ukunule važeće zakone, propise, običaj ei prakse koje predstavljaju diskriminaciju žena;”

74. Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (u daljem tekstu «CEDAW komitet») utvrdio je da «nasilje na osnovu spola predstavlja vid diskriminacije koji u velikoj mjeri umanjuje mogućnosti žena da uživaju prava i slobode na osnovu ravnopravnosti sa muškarcima,» usljed čega se ono zabranjuje u skladu sa članom 1. CEDAW konvencije. U općenitu kategoriju nasilja na osnovu spola, Komitet uvrštava nasilje «koje počinu pojedinac»¹ i «nasilje u porodici».² Shodno tome, nasilje na osnovu spola povlači određene obaveze na strani države. Opća preporuka br. 19 navodi listu tih dužnosti. One podrazumijevaju i obavezu države da «poduzme sve pravne i druge mjere neophodne za obezbjeđenje efikasne zaštite žena od nasilja zasnovanog na spolu³ uključujući i kaznene sankcije, građanske pravne lijekove i mjere kompenzacije kojima se žene štite od svih vidova nasilja.»⁴ U Zaključnim komentarima o kombinovanom četvrtom i petom periodičnom izvještaju Turske (u daljem tekstu «Zaključni komentari»), CEDAW komitet ponavlja da nasilje nad ženama, uključujući i nasilje u porodici, predstavlja oblik diskriminacije (vidi CEDAW/C/TUR/4-5 i Corr.1, 15. februar 2005., stav 28.).

75. Nadalje, u svom obrazloženju Opće preporuke br. 19, CEDAW komitet uzeo je u obzir sljedeće:

“...6. Konvencija u članu 1. definiira diskriminaciju žena. Definicija diskriminacije uključuje i nasilje zasnovano na spolu, to jest, nasilje usmjereno protiv žene zato što je žena odnosno ono koje nesrazmjerno pogađa ženu. To podrazumijeva djela kojima se nanosi fizička, mentalna ili seksualna šteta odnosno patnja, prijetnju takvim djelima, prisilu i druge vidove lišavanja slobode. Nasilje zasnovano na spolu može dovesti do povrede konkretnih odredbi konvencije, bez obzira na to da li te odredbe izričito spominju nasilje.

¹ Vidi Opću preporuku br. 19 CEDAW komiteta, “Nasilje nad ženama” (1992) UN doc. CEDAW/C/1992/L.1/Add.15 stav 24(a).

² Ibid, stav 24(b); vidi i stav 24(r).

³ Ibid, stav 24(t).

⁴ Ibid, stav 24(t) (i); vidi i stav 24(r) o mjerama neophodnim za rješavanje problema nasilja u porodici.

7. Nasilje na osnovu spola, koje ženama otežava ili onemogućava uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda prema općem međunarodnom pravu odnosno prema konvencijama o ljudskim pravima predstavlja diskriminaciju u smislu člana 1. Konvencije.

Komentari u pogledu određenih članova Konvencije

...

Član 2(f), 5. i 10(c)

11. Tradicionalni stavovi po kojima se žene smatraju podređenim muškarcima odnosno po kojima one imaju stereotipne uloge podupiru široko rasprostranjeno ponašanje koje podrazumijeva nasilje ili prisilu, kao što je nasilje u porodici ili zlostavljanje, prisilni brak, ubistvo zbog miraza, napad kiselinom i obrezivanje žena. Takve predrasude i ponašanje mogu opravdavati nasilje na osnovu spola kao vid zaštite ili kontrole žena. Posljedica takvog nasilja nad fizičkim i mentalnim integritetom žena jeste njihovo sprečavanje da ravnopravno uživaju, ostvaruju i budu obaviještene o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Premda se ovaj komentar prvenstveno odnosi na stvarno nasilje ili prijetnje nasiljem, posljedice svih tih vidova nasilja na osnovu spola i dalje drže žene u podređenom položaju i doprinose niskom procentu učešća žena u političkom životu, kao i njihovom niskom nivou obrazovanja, obučenosti i prilika za zaposlenje.”

76. U predmetu *A.T. protiv Mađarske* (odluka od 26. januara 2005. godine), gdje je aplikantica navela da je njen vanbračni suprug i otac njeno dvoje djece fizički zalostavlja i prijeti joj još od 1998. godine, CEDAW komitet naložio je Mađarskoj da poduzme mjere kojima će «aplikantici i njenoj porodici garantirati fizički i mentalni integritet,» kao i da aplikantici obezbijedi sigurno boravište gdje će živjeti sa djecom, novac za izdržavanje djece, pravnu pomoć i kompenzaciju u skladu sa pretrpljenom štetom i povredom njenih prava. Komitet je Mađarskoj također dao nekoliko općih preporuka u smislu bolje zaštite žena od nasilja u porodici, kao što je uspostavljanje efikasnih istražnih, pravnih i sudskih postupaka, ali i povećanje kapaciteta za odgovarajuću brigu i podršku.

77. U predmetu *Fatma Yildirim protiv Austrije* (odluka od 1. oktobra 2007. godine), koji se odnosi na ubistvo gospođe Yildirim koje je počinio njen suprug, CEDAW komitet utvrdio je da je država prekršila svoju obavezu da revnosno zaštiti Fatmu Yildirim. Komitet je stoga zaključio da je navedena država prekršila svoje obaveze iz člana 2(a) i (c) do (f), te člana 3. CEDAW konvencije, a u vezi sa članom 1. CEDAW konvencije i Općom preporukom br. 19. CEDAW komiteta, kao i relevantna prava preminule Fatme Yildirim na život i na fizički i mentalni integritet.

78. Deklaracija Generalne skupštine Ujedinjenih naroda o eliminaciji nasilja nad ženama (1993) u svome članu 4(c) apelira na države da «revnosno ustraju u sprečavanju, istraživanju i, u skladu s domaćim zakonodavstvom, kažnjavanju svakog čina nasilja nad ženama, bilo da su takva djela počinili zaposlenih u državnoj upravi ili privatna lica».

79. U svom trećem izvještaju, od 20. januara 2006. godine, Komisiji za ljudska prava UN-ovog Ekonomskog i socijalnog vijeća (E/CN.4/2006/61), specijalni izvjestitelj za nasilje nad ženama uzeo je u obzir da postoji pravilo međunarodnog običajnog prava koje obavezuje «države da revnosno sprečavaju i reagiraju na nasilje nad ženama».

2. Vijeće Evrope

80. U svojoj Preporuci Rec(2002)5 od 30. aprila 2002. o zaštiti žena od nasilja, Komitet ministara Vijeća Evrope navodi, između ostalog, da bi države članice trebalo da uvedu, razrade i/ili poboljšaju ako je potrebno državnu politiku protiv nasilja, a na osnovu maksimalne bezbjednosti i zaštite žrtava, podrške i pomoći, prilagođavanja krivične i građanske regulative, informiranja javnosti, obuke stručnjaka koji se suočavaju s nasiljem nad ženama, te na osnovu prevencije.

81. Komitet ministara konkretno je preporučio državama da sankcionišu teške oblike nasilja nad ženama, kao što je seksualno nasilje i silovanje, zlostreba ugroženih, trudnih, bespomoćnih, bolesnih, hendikepiranih i nesamostalnih žrtava, kao i da sankcionišu zlostrebu položaja od strane počinioca. Preporuka također navodi kako bi države članice trebalo da svim žrtvama nasilja omoguće pokretanje postupaka, da u legislativu ugrade odredbe prema kojima državni tužilac može pokrenuti odgovarajući postupak, da podstaknu tužioce da nasilje nad ženama smatraju otežavajućim ili ključnim faktorom kada donose odluku o krivičnom gonjenju u javnom interesu, da tamo gdje je potrebno poduzmu mjere u cilju efikasne zaštite žrtava od prijetnji i moguće osvete, te da poduzmu konkretne mjere na zaštiti prava djeteta tokom sudskog postupka.

82. U vezi sa nasiljem unutar porodice, Komitet ministara dao je preporuku svim državama članicama da klasificiraju sve oblike nasilja unutar porodice kao krivična djela i predvide mogućnost poduzimanja mjera kako bi, između ostalog, omogućile pravosudnim organima da usvoje privremene mjere s ciljem zaštite žrtava, izricanja zabrane počiniocu u smislu kontaktiranja, komuniciranja ili prilaska žrtvi odnosno u smislu boravka ili kretanja u utvrđenim područjima, s ciljem sankcioniranja svih kršenja mjera izrečenih počiniocu i uspostavljanja obaveznog protokola kad je riječ o aktivnostima policije, te zdravstvenih i socijalnih službi.

3. Interamerički sistem

83. U predmetu *Velazquez-Rodriguez*, Interamerički sud navodi:

“Nezakonito djelo kojim se vrši povreda ljudskih prava i za koje inicijalno država ne snosi direktnu odgovornost (na primjer, zato što je to djelo privatnog lica ili zato što odgovorno lice nije identificirano) može dovesti do međunarodne odgovornosti

države, ne zbog samog predmetnog djela nego zbog odsustva odgovarajuće revnosti u sprečavanju nasilja ili u reagiranju na nasilje na način utvrđen Konvencijom.¹

84. Pravni osnov za pripisivanje krajnje odgovornosti državi za djela koje su počinili pojedinci oslanja se na neuspjeh države da ispoštuje svoje obaveze u smislu zaštite ljudskih prava kako je navedeno u članu 1(1) Američke konvencije o ljudskim pravima.² Praksa Interameričkog suda odražava taj princip tako što iznova smatra države međunarodno odgovornim za nedostatak *odgovarajuće revnosti* u sprečavanju povreda ljudskih prava, u istražnim radnjama i sankcioniranju počinitelaca odnosno u odgovarajućem obeštećivanju porodica.

85. Interamerička konvencija o sprečavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama iz 1994. godine (Belém do Pará Convention)³ navodi obaveze država u pogledu iskorjenjivanja nasilja na osnovu spola. To je jedini multilateralni sporazum o ljudskim pravima koji se bavi isključivo nasiljem nad ženama.

86. Interamerička komisija usvojila je pristup Interameričkog suda pripisivanju odgovornosti državi za djela i propuste privatnih lica. U predmetu *Maria Da Penha protiv Brazila*,⁴ Komisija je utvrdila da država nije pokazala potrebnu revnost u sprečavanju i istražnim radnjama u vezi da tužbom zbog nasilja u porodici, što je dovoljno da se utvrdi odgovornost države prema Američkoj konvenciji i Konvenciji Belém do Pará. Nadalje, Brazil je povrijedio pravo aplikantice i nije izvršio svoju obavezu (između ostalog, prema članu 7. Konvencije Belém do Pará, koji obavezuje države da osude svaki vid nasilja nad ženama) kao rezultat neadekvatne reakcije i toleriranja počinjenog nasilja. Konkretno govoreći, Komisija smatra da:

“... toleriranje od strane državnih organa nije ograničeno samo na predmetni slučaj; ono, zapravo, predstavlja obrazac ponašanja. Prihvatanje takve situacije od strane čitavog sistema samo produbljuje psihološke, socijalne i historijske korijene i faktore koji podržavaju i podstiču nasilje nad ženama.

S obzirom na činjenicu da je nasilje koje je pretrpjela Maria da Penha dio općeg obrasca zanemarivanja i odsustva efikasne reakcije države u smislu krivičnog gonjenja i kažnjavanja počinitelaca, stav je ove Komisije da predmetni slučaj uključuje ne samo nepoštivanje obaveza u smislu krivičnog gonjenja i kažnjavanja, nego i obaveza u smislu sprečavanja takvog degradirajućeg ponašanja. Ta opća i

¹ *Velasquez-Rodriguez protiv Hondurasa*, presuda od 29. jula 1988, Inter-Am. Ct. H.R. (ser. C) br. 4, stav 172.

² Potpisana na Interameričkoj specijaliziranoj konferenciji o ljudskim pravima u San Joseu, Costa Rica, 22. novembra 1969. Član (1) navodi sljedeće: “1. Države članice ove Konvencije obavezuju se da će poštivati prava i sloboda iz ove konvencije, te da će svim osobama u okviru svoje jurisdikcije omogućiti slobodno i potpuno uživanje tih prava i sloboda, bez bilo kakve diskriminacije na osnovu rase, boje kože, spola, jezika, religije, političkog ili drugog stava, nacionalnog ili socijalnog porijekla, ekonomskog statusa, rođenja ili bilo kojeg drugog društvenog položaja. 2. U svrhu ove konvencije, ‘osoba’ podrazumijeva svako ljudsko biće.”

³ koju je usvojila Organizacija američkih država (OAS) i koja je stupila na snagu 5. marta 1995.

⁴ Predmet 12.051, Izvještaj br. 54/01, Inter-Am. C>H.R., Godišnji izvještaj 2000, OEA/Ser.L/V.II.111 Doc.20 rev. (2000).

diskriminatorsna pravosudna neefikasnost također stvara atmosferu koja pogoduje nasilju u porodici, s obzirom na to da društvo ne vidi dokaz kako je država, kao predstavnik društva, voljna da poduzme efikasne aktivnosti u smislu sankcionisanja takvih djela.”¹

4. *Uporedno-pravni dokumenti*

87. U 11 zemalja članica Vijeća Evrope, naime, u Albaniji, Austriji, Bosni i Hercegovini, Estoniji, Grčkoj, Italiji, Poljskoj, Portugalu, San Marinu, Španiji i Švicarskoj, vlasti su obavezne da nastave krivični postupak uprkos tome što je žrtva povukla uloženu prijavu zbog nasilja u porodici.

88. U 27 zemalja članica, naime, u Andori, Armeniji, Azerbejdžanu, Belgiji, Bugarskoj, Kipru, Češkoj Republici, Danskoj, Engleskoj i Velsu, Finskoj, Makedoniji, Francuskoj, Gruziji, Njemačkoj, Mađarskoj, Irskoj, Latviji, Luksemburgu, Malti, Moldaviji, Nizozemskoj, Ruskoj Federaciji, Srbiji, Slovačkoj, Švedskoj, Turskoj i Ukrajini, vlasti imaju određeni stepen slobode u procjeni da li da nastave krivični postupak protiv počinioca nasilja u porodici. Značajan broj pravnih sistema pravi razliku između krivičnih djela kod kojih je moguće privatno gonjenje (i za koje je neophodno da žrtva prethodno podnese prijavu) i krivičnih djela koja su predmet javnog krivičnog gonjenja (obično su to teža djela kod kojih se smatra da je krivično gonjenje u javnom interesu).

89. Iz zakonske regulative i prakse navedenih 27 zemalja čini se da je odluka o nastavku krivičnog gonjenja u slučaju kada žrtva povuče svoju prijavu zapravo stvar procjene organa gonjenja, koji pri donošenju takvih odluka u prvom redu uzimaju u obzir javni interes. U nekim jurisdikcijama, kao što je Engleska i Vels, pri donošenju odluke o nastavku krivičnog gonjenja počinioca nasilja u porodici, organi gonjenja (Krunska služba za krivično gonjenje) dužni su razmotriti određene faktore, uključujući i sljedeće: težinu krivičnog djela, jesu li povrede nanijete žrtvi fizičke ili psihičke prirode, je li optuženi koristio oružje, je li optuženi upućivao prijetnj enakon napada, je li optuženi planirao napad, uticaj (uključujući i psihički) na djecu koja žive u domaćinstvu, mogućnost da optuženi ponovo počini krivično djelo, trajnu opasnost po zdravlje i sigurnost žrtve odnosno svih osoba koje su (ili bi mogle postati) uključene, trenutni odnos između žrtve i optuženog, uticaj koji bi na taj odnos mogao imati nastavak krivičnog gonjenja protiv volje žrtve, prethodni razvoj navedenog odnosa – osobito ako je u prošlosti podrazumijevao nasilje, te je li optuženi prethodno kažnjavan, osobito za djela nasilja. Pri donošenju odluke o daljem postupanju postoji i direktna referenca u smislu potrebe da se uspostavi pravična ravnoteža između prava žrtve i eventualne djece iz člana 2. i člana 8.

¹ *Maria da Penha protiv Brazila*, tačka 55. i 56.

90. Čini se da je Rumunija jedina država koja odluku o nastavku krivičnog gonjenja zasniva jedino i isključivo na volji/prijavi žrtve.

B. Izvještaji u vezi sa nasiljem u porodici i položaju žena u Turskoj

1. Mišljenje Fondacije Purple Roof sklonište za žene (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı) o provedbi Zakona br. 4320 od 7. jula 2007.

91. Prema tom izvještaju, Zakon br. 4320 (vidi stav 70. gore) još uvijek se ne provodi u potpunosti. Proteklih godina došlo je do povećanja broja «naloga o zaštiti» ili privremenih mjera koje donose porodični sudovi. Međutim, u postupanju po aplikacijama koje im podnose žene u smrtnoj opasnosti, neki sudovi i dalje zakazuju rasprave tek za dva ili čak tri mjeseca. U tim okolnostima, sudije i tužioci postupanje po Zakonu br. 4320 tretiraju kao neki vid brakorazvodne prarice, dok je bit navedenog zakona poduzimanje hitnih mjera u ime žena koje nastoje zaštititi vlastiti život. Nakon izdavanja privremene sudske zabrane, žene se suočavaju s nizom problema u provedbi iste.

92. Tokom dvije godine prije objavljivanja Izvještaja, približno 900 žena prijavilo se u sklonište Mor Çatı i uložilo veliki napor da ostvari prava iz Zakona br. 4320, ali od tog broja samo njih 120 je uspjelo. Mor Çatı je identificirao ozbiljne probleme u provedbi Zakona br. 4320. Konkretno govoreći, utvrđeno je da policijske stanice i dalje tolerišu nasilje u porodici, te da neki policijski službenici pokušavaju biti posrednici ili se stavljaju na stranu muškarca ili, pak, sugerišu ženi da povuče prijavu. Također postoje ozbiljni problemi i kod uručjenja sudskih rješenja prema Zakonu br. 4320. U slučaju velikog broja žena koje su bile spremne surađivati sa centrom Mor Çatı, sudska rješenja nisu se provodila jer su njihovi muževi policajci ili su u prijateljskim odnosima sa službenicima date policijske stanice.

93. Nadalje, prisutan je i problem nerazumnog kašnjenja u izdavanju sudskih rješenja. To je rezultat stava sudova koji prijave o nasilju u porodici tretiraju kao neki vid brakorazvodne prarice. Smatra se da iza takvih kašnjenja leži sumnja da žene podnose prijave i kada nisu žrtve nasilja. Navodi da žene zloupotrebljavaju Zakon br. 4320 nisu tačni. S obzirom na to da je ekonomski teret domaćinstva gotovo 100% na muškarcu, žene ne bi mogle tražiti primjenu Zakona br. 4320 da nisu suočene sa životnom opasnošću. U konačnici, navedene sudske odluke općenito su uskog opsega, odnosno sudovi nisu skloni da ih prošire.

2. Izvještaj o ispitivanju provedbe Zakona br. 4320 od 25. novembra 2005., sačinio Centar za informiranje i implementaciju Advokatske komore u Diyarbakiru (KA-MER)

94. Prema tom izvještaju, kultura nasilja u Turskoj sve više se širi, a nasilje se u mnogim oblastima života tolerira. Pregledom postupaka pred sudom za prekršaje nadležnim za građanske parnice (*sulh hukuk mahkemesi*) i pred tri parnična suda (*asliye hukuk mahkemesi*) u Diyarbakiru utvrđeno je da su na osnovu Zakona br. 4320 pokrenut 183 postupka, i to od naka stupanja navedenog zakona na snagu 1998. godine pa do septembra 2005. Od ttog broja, u 104 predmeta sud je odredio različite mjere, dok je u preostalih 79 predmeta sud je našao da ne postoji osnov za određivanje mjera, odbacio predmet ili se proglasio nenadležnim.

95. Uprkos značaju problema nasilja u porodici, na osnovu navedenog zakona podnesen je veoma mali broj aplikacija jer javnost općenito nije upoznata s njim ili je u regiji nema dovoljno povjerenja u snage sigurnosti. Najveće probleme uzrokuje kašnjenje u donošenju sudskih odluka i neuspjeh vlasti da nadgledaju primjenu tih odluka.

96. Nadalje, negativan stav policijskih službenika u stanicama policije prema žrtvama nasilja u porodici jedna je od prepreka koje sprečavaju žene da se pozivaju na navedeni zakon. Žene koje se obraćaju stanici policije jer su izložene nasilju u porodici *suočavaju se sa stavom prema kojem se taj problem tretira kao privatna porodična stvar u koju se policija nerado miješa.*

97. Navedeni izvještaj daje preporuke u smislu poboljšanja provedbe Zakona br. 4320 i bolje zaštite žrtava nasilja u porodici.

3. Statistički podaci sos linije KA-MER-a u Diyarbakiru za period od 1. avgusta 1997. do 30. juna 2007.

98. Pomenuti izvještaj o statističkim podacima sačinjen je nakon intervjua vođenih sa 2.484 žene. Ispostavilo se da su sve one izložene psihičkom nasilju, a približno 60% njih i fizičkom. Najveći broj žrtava spada u starosnu kategoriju od 20 do 30 godina (43%). Ukupno 57% tih žena je udato. Većina žena žrtava je nepismena ili imaju nizak nivo obrazovanja. 78% žena je kurdsog porijekla. 91% žena koje su pozivale sos liniju su iz Diyarbakira. 85% žrtava nemaju nezavisni izvor prihoda.

4. Izještaj Amnesty Internationala iz 2004. pod naslovom «Turska: žene se suočavaju sa nasiljem u porodici»

99. Prema tom izvještaju, statistički podaci o razmjerama nasilja nad ženama u Turskoj ograničeni su i nepouzdana. No, bez obzira na to, može se zaključiti da je kultura ansilja u porodici dovela žene u dvostruko teži položaj – zbog toga što su žrtve nasilja, ali i zbog toga što im se onemogućava efikasan pristup pravosudnim sredstvima. Žene iz ugroženih grupa, kao što su one iz siromašnih porodica ili one koje su izbjegle od sukoba ili prirodne nepogode, posebno su izložene riziku. U vezi s tim,

utvrđeno je da nasilje nad ženama u jugoistočnoj Turskoj u velikoj mjeri prolazi nekažnjeno.

100. Napominje se da oni koji staju u zaštitu prava žena nastoje promijeniti stav zajednice koji toleriše nasilje nad ženama i koji je često zastupljen kod sudija, visoko rangiranih državnih službenika i lidera u društvu. Čak i nakon što je reformom zakonske regulative uklonjen pravni osnov za diskriminatorni tretman, stavovi kojima se žene primoravaju da se povinuju određenom kodeksu ponašanja i dalje ograničavaju ženama mogućnost izbora u životu.

101. Izvještaj navodi da na svakom nivou krivično-pravnog sistema nadležni organi ne reagiraju ni dovoljno brzo niti dovoljno oštro na prijave koje žene ulažu zbog silovanja, seksualnog napastvovanja odnosno zbog drugih oblika porodičnog nasilja. Policija nerado sprečava i istražuje slučajeve nasilja u porodici, uključujući i nasilnu smrt žena. Tužioc i odbijaju da otvore istragu o slučajevima koji uključuju nasilje u porodici i da odrede mjere zaštite za one žene koje su izložene riziku u porodici ili u zajednici. Policija i sudovi ne osiguravaju da se muškarci kojima su uručena sudska rješenja, uključujući i ona o zaštiti, zaista i pridržavaju tih rješenja. Prema njima se pokazuje neopravdana popustljivost pri određivanju kazne na osnovu toga što ih je žrtva «isprovocirala» i na osnovu najnepouzdanijih dokaza.

102. Žene kojim aje potreban pristup pravosudnim organima i zaštita od nasilja nailaze na mnoge barijere. Policijski službenici često vjeruju kako je njihova dužnost podstaći ženu da se vrati kući i «pomiri», te često i ne ispituju navode iz njene prijave. Mnoge žene, naročito one u ruralnim područjima, nisu u stanju da podnesu zvaničnu prijavu jer su zbog napuštanja susjedstva u kojem žive izložene pomnom ispitivanju, kritici i, u nekim slučajevima, nasilju.

103. Nadalje, premda se čini kako su neki sudovi počeli provoditi reforme, diskreciono pravo sudova i dalje je osnov za neopravdanu popustljivost prema počiniocima nasilja u porodici. Koristeći svoja diskreciona prava, sudije često smanjuju kazne izrečene u takvim slučajevima, te i dalje uzimaju u obzir «ozbiljnu provokaciju» koju predmetno djelo predstavlja za običaje, tradiciju i čast.

104. U konačnici, Izvještaj daje veliki broj preporuka turskim vlastima, zajednici i vjerskim autoritetima u svjetlu rješavanja problema nasilja u porodici.

5. Izvještaj o ispitivanju zločina iz časti, sačinjen u sklopu projekta Pravda za sve Advokatske komore u Diyarbakiru i Centra za informiranje i implementiranje prava žena

105. Ovaj izvještaj sačinjen je kako bi se razmotrile pravosudne dimenzije fenomena takozvanog «zločina iz časti». Urađen je pregled predmeta pred porotnim i dječijim sudovima u Diyarbakiru. Cilj izvještaja

bio je utvrditi razmjere takvih ubistava o kojima se obavještavaju sudovi, stav pravosudnih organa prema njima, osnov odbrane optuženih u takvim predmetima, uloga društvenih struktura (tj. porodičnih vijeća i običaja) kao i tazloge takvih ubistava. U tu svrhu pregledani su predmeti pred porotnim i dječijim sudovima u Diyarbakiru, i to za period između 1999. i 2005. godine. U tih sedam godina nađeno je 59 predmeta u kojima je donesena presuda. U tim predmetima bila je ukupno 71 žrtva/ubijena osoba, a 81 optužena osoba koja je izvedena pred sud.

106. Prema istraživačima, u slučajevima kada je žrtva/ubijena osoba muškarac, zapaženo je da su optužene osobe u svoju odbranu tvrdile da ih je žrtva/ubijeni silovao, seksualno napastvovao odnosno kidnapovao nekoga od srodnika optužene osobe ili, pak, pokušao navesti nekog od srodnika optužene na prostituciju. U slučajevima u kojima je žrtva/ubijena osoba žena, optuženi su u svoju odbranu navodili da je žrtva/ubijena osoba razgovarala sa drugim muškarcima, upuštala se u prostituciju ili izvršila preljubu. U 46 presuda primijenjene su odredbe o olakotnim okolnostima u smislu neopravdane provokacije. U slučaju 61 donesene presude o krivnji primijenjene su odredbe člana 59. Krivičnog zakona Turske, a koje se odnose na diskreciono pravo ublažavanja kazne.

PRAVO

I. PRIHVATLJIVOST

107. Vlada je osporila prihvatljivost aplikacije po dva osnova.

1. Nepoštivanje pravila o šestomjesečnom periodu prema članu 35. stav 1. Konvencije

108. Vlada je ustvrdila da aplikantica nije ispoštovala vremensko ograničenje od šest mjeseci u vezi sa događajima koji su se desili prije 2001. godine. Vlada je navela da bi se događaji koji su se desili između 1995. i 2001. godine trebali smatrati zastarjelima. Ukoliko aplikantica nije bila zadovoljna odlukama domaćih vlasti donesenim nakon događaja koji su se zbili u navedenom periodu, trebala je podnijeti aplikaciju komisiji odnosno, po stupanju na snagu Protokola 11, Sudu, i to u periodu od šest mjeseci nakon donošenja svake od odluka.

109. Aplikantica je tvrdila da je aplikaciju podnijela unutar perioda od šest mjeseci nakon spornih događaja. Po njenom mišljenju, predmetne događaje trebalo bi posmatrati kao cjelinu, a ne analizirati odvojeno.

110. Sud ponavlja da pravilo o šestomjesečnom periodu iz člana 53. stav 1. Konvencije ima za cilj da promovira sigurnost zakona i da osigura da se

predmeti pokrenuti na osnovu Konvencije rješavaju u razumnom vremenskom periodu (vidi *Kenar protiv Turske*, br. 67215/01 (dec.), 1. decembar 2005.). Prema njegovoj ustaljenoj sudskoj praksi, ukoliko domaći pravni lijek nije dostupan, šestomjesečni period teče od datuma dokumenta na koji se ulaže žalba.

111. U tom smislu Sud napominje da su od 10. aprila 1995. aplikantica i njena majka bile izložene višestrukim napadima i prijetnjama navedenog H.O. protiv njihovog fizičkog integriteta. Ti činovi nasilja rezultirali su smrću majke aplikantice, a kod aplikantice izazvali veliku patnju i bol. Premda je bilo određenih intervala između spornih događaja, Sud smatra da se sveukupno nasilje kojem su aplikantica i njena majka bile izložene tokom dužeg vremenskog perioda ne može posmatrati kao niz pojedinačnih i odvojenih incidenata, nego da se mora posmatrati u cjelini, kao niz povezanih događaja.

112. S obzirom na to, Sud napominje da je aplikantica podnijela aplikaciju unutar perioda od šest mjeseci nakon ubistva njene majke koje je izvršio H.O., a koji se rečeni događaj može uzeti kao vrijeme kada je postala svjesna neefikasnosti pravnih lijekova u domaćem pravnom isistemu, a kao rezultat nesposobnosti vlasti da spriječe navedenog H.O. da i dalje čini nasilje. S obzirom na to da navedene okolnosti ne indiciraju bilo kakvo odugovlačenje aplikantice u podnošenju aplikacije nakon što je postalo jasno da neće dobiti pravnu zaštitu na osnovu prijave koje je podnijela, Sud smatra da kao relevantan datum u svrhu određivanja šestomjesečnog vremenskog ograničenja ne bi trebalo uzeti niti jedan datum prije 13. marta 2002. (vidi stav 54. gore). U svakom slučaju, bivši muž aplikantice nastavio je sa upućivanjem prijetnji po njen život i zdravlje, te se stoga ne bi moglo reći da je navedeni obrazac nasilja prestao (vidi stavove 56-69. gore).

113. U konkretnom kontekstu predmetnog slučaja proizilazi da je aplikantica prijave podnijela unutar šestomjesečnog vremenskog ograničenja koje se traži prema članu 53. stav 1. Konvencije. Sud stoga odbacuje prethodni prigovor Vlade u tom smislu.

2. Neiscrpljivanje domaćih pravnih lijekova

114. Vlada je dalje navela da aplikantica nije iscrpila domaće pravne lijekove jer su ona i njena majka puno puta povukle prijave koje su podnijele i uzrokovale obustavljanje krivičnog procesa protiv optuženog. Vlada je tvrdila da aplikantica nije iskoristila ni zaštitu koju omogućava Zakon br. 4320, te da je državnog tužioca spriječila da se obrati porodičnom sudu time što je povlačila prijave. Vlada je dalje navela da je aplikantica mogla iskoristiti administrativne i građanske pravne lijekove čiju je efikasnost Sud prepoznao u svojim prethodnim predmetima (vidi *Aytekin protiv Turske*, 23. septembar 1998., *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VII). Konačno, oslanjajući se na presude Suda u predmetima *Ahmet Sadik protiv Grčke* (15. novembar 1996., stav 34., *Reports* 1996-V) i

Cardot protiv Francuske (19. mart 1991., stav 30., Serija A br. 200), Vlada je navela da se aplikantica u smislu svojih predstavki tužbe zbog diskriminacije u biti nije obratila nacionalnim organima, te da bi stoga navedene predstavke trebalo proglasiti neprihvatljivima.

115. Aplikantica je navela da je iscrpila sve dostupne pravne lijekove unutar domaćeg pravnog sistema. Tvrdila je da su se domaća pravna sredstva pokazala kao neefikasna, s obzirom na to da vlasti nisu zaštitile život njene majke te da njenog supruga nisu spriječile da zlostavlja nju i njenu majku. Što se tiče Vladinog pozivanja na Zakon br. 4320 u pogledu toga da aplikantica nije iskoristila pravne mogućnosti tog zakona, aplikantica je navela da je rečeni zakon na snagu stupio 14. januara 1998., a značajan dio predmetnih događaja zbio se prije tog datuma. Prije stupanja na snagu Zakona br. 4320 nije bilo mehanizama zaštite od nasilja u porodici. U svakom slučaju, uprkos brojnim krivičnim prijavama koje je podnijela Uredu glavnog državnog tužioca, nije poduzeta niti jedna mjera zaštite iz Zakona 4320 kako bi se zaštitio život i zdravlje kako aplikantice tako i njene majke.

116. Sud primjećuje da glavno pitanje u vezi sa iscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova jeste da li je aplikantica propustila da iskoristi dostupne pravne lijekove u domaćem pravnom sistemu, osobito one koje omogućava Zakon br. 4320, i jesu li domaće vlasti bile obavezne da nastave proces krivičnog gonjenja muža aplikantice uprkos tome što su žrtve povukle svoje prijave. Ta su pitanja neraskidivo povezana sa pitanjem efikasnosti domaćih pravnih lijekova u smislu pružanja adekvatne zaštite aplikantici i njenoj majci a protiv nasilja u porodici. U skladu s tim, Sud ta pitanja prisružuje meritumu i razmatrat će ih u smislu člana 2., 3. i 14. Konvencije (vidi između ostalog i *Şemsi Önen protiv Turske*, br. 22876/93, stav 77., 14. maj 2002.).

117. U svjetlu navedenog, Sud napominje da aplikacija nije očigledno neutemeljena u smislu člana 35. stav 3. Konvencije. Sud dalje napominje da aplikacija nije neprihvatljiva ni na bilo kojem drugom osnovu. Stoga se mora proglasiti prihvatljivom.

II. NAVEDENA POVREDA ČLANA 2. KONVENCIJE

118. Aplikantica je uložila prigovor da vlasti nisu zaštitile pravo njene majke na život, a koju je ubio muž aplikantice, izvršivši povredu člana 2. Konvencije, koji navodi i sljedeće:

“1. Pravo na život svake osobe zaštićeno je zakonom. Niko ne smije biti namjerno lišen života, osim po izvršenju presude suda kojom je proglašen krivim za zločin za koji je takva kazna predviđena zakonom...”

A. Podnesci strana u postupku

1. Aplikantica

119. Aplikantica je na samom početku izjavila da vlasti i društvo toleriraju nasilje u porodici, te da počinioci nasilja u porodici prolaze nekažnjeno. U vezi s tim, aplikantica je istakla da, uprkos brojnim krivičnim prijavama koje je podnijela Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru, nikakve mjere zaštite koje omogućava Zakon br. 4320 nisu poduzete kako bi se zaštitili život i zdravlje nje i njene majke. Naprotiv, mnogo puta su organi vlasti pokušali ubijediti aplikanticu i njenu majku da odustanu od prijave protiv navedenog H.O. Domaće vlasti bile su potpuno pasivne u vezi sa prijetnjama smrću koje je upućivao H.O., te su aplikanticu i njenu majku prepustili na milost i nemilost njihovog napadača.

120. Aplikantica je istakla da su podneskom od 27. februara 2002. uloženom kod Ureda glavnog državnog tužioca ona i njena majka obavijestile organe vlasti o prijetnjama smrću koje upućuje H.O. Međutim, državni tužilac nije uradio ništa kako bi zaštitio život preminule. Po mišljenju aplikantice, činjenica da vlasti nisu prijavu njene majke shvatile ozbiljno jasan je pokazatelj da društvo i državne vlasti toleriraju nasilje u porodici.

121. Aplikantica je također izjavila da, premda je H.O. osuđen za ubistvo, kazna koja mu je izrečena ne predstavlja primjerenu kaznu, nego je značajno blaža od uobičajenih kazni koje se izriču za ubistvo. Izricanje blage kazne rezultat je činjenice da je, u podnescima u sklopu svoje odbrane pred porotnim sudom, optuženi tvrdio da je ubio majku aplikantice kako bi zaštitio svoju čast. Općenito je praksa sudova za krivične prekršaje u Turskoj da ublažavaju kazne u slučajevima «zločina iz časti». U predmetima koji se tiču «zločina iz časti», sudovi za krivične prekršaje počiniocima takvih djela izriču veoma blage kazne ili uopće ne izriču nikakve kazne.

2. Vlada

122. Vlada je istakla da su lokalne vlasti bez odlaganja dale konkretan odgovor na prijave koje su uložile aplikantica i njena majka. U vezi s tim, nakon podnošenja prijave, vlasti su zavele da su zaprimile prijave, izvršile ljebarske preglede, saslušale svjedoke, izvršile uviđaj mjesta događaja i prijave prosljedile nadležnim pravosudnim organima. Kada je bilo neophodno i u ovisnosti o težini incidenta, napadač je bio zadržan u pritvoru i osuđivan pred sudovima za krivične prekršaje. Ti su procesi vođeni u najkraćem mogućem vremenskom periodu. Vlasti su pokazale neophodnu revnost, reagirale na prijave i nisu pokazale nikakav nemar.

123. Međutim, time što su povlačile podnesene prijave, aplikantica i njena majka onemogućile su vlastima da krivično gone navedenog H.O., i

time same doprinijele tome da napadač prođe nekažnjeno. U tom smislu, iz predmetnog spisa ne vidi se da su aplikantica i njena majka povlačile prijave kao rezultat bilo kakvog pritiska od strane navedenog H.O. odnosno državnog tužioca nadležnog za istragu. Krivično gonjenje napadača ovisilo je o podnesenim prijavama odnosno tužbama koje je podnijela aplikantica, s obzirom na to da predmetna krivična djela nisu rezultirala oboljenjima odnosno radnom nesposobnošću od deset ili više dana, a u smislu člana 456. stav 4, člana 457. i člana 460. Krivičnog zakona. Nadalje, u većini slučajeva sudovi za krivične prekršaje nisu osudili navedenog H.O. zbog nedostatka dokaza protiv njega. Slijedom toga, od vlasti se nije moglo očekivati da razdvoje aplikanticu i njenog supruga te da supruga osude sve dok su njih dvoje živjeli skupa kao porodica jer bi to predstavljalo povredu njihovih prava prema članu 8. Konvencije.

124. U vezi sa podneskom majke aplikantice od 27. februara 2002. godine, Vlada je izjavila da sadržaj tog podneska nije ništa drugačiji od sadržaja prethodnih podnesaka, kao i to da je isti bio općenit. Nisu navedene konkretne činjenice niti indikacije da joj je život u opasnosti. U podnesku majka uopće nije zatražila nikakvu zaštitu nego je tražila hitno razmatranje njene prijave i kažnjavanje supruga aplikantice. Bez obzira na to, nakon zaprimanja podneska od 27. februara 2002. vlasti su zavele da su isti zaprimile i održale raspravu dana 27. maja 2002. godine, nakon koje su uslijedile i ostale rasprave. U konačnici, nakon ubistva majke aplikantice koje je izvršio H.O., navedeni je osuđen i izrečena mu je stroga kazna.

3. *Interights*

125. Pozivajući se na međunarodnu praksu, Interights je naveo da u slučajevima kada državne vlasti ne pokažu neophodnu revnost u sprečavanju nasilja nad ženama, uključujući i nasilje koje počine privatna lica, odnosno kada ne provedu istragu, krivično gonjenje i kažnjavanje takvog nasilja, država se može smatrati odgovornom za takva djela. *Jus cogens* priroda pravan na zaštitu od mučenja i prava na život zahtijeva od države da pokaže primjernu revnost u smislu istražnih radnji i krivičnog gonjenja u kod takvih djela.

126. U kontekstu nasilja u porodici, žrtve se često zastrašuju ili im se prijeti kako ne bi prijavile krivično djelo odnosno kako bi povukle uloženu prijavu. Međutim, odgovornost za utvrđivanje krivice i za kažnjavanje počinitelja leži na državi, a ne na žrtvi. Međunarodna praksa prepoznaje činjenicu da bi širok krug osoba, a ne samo žrtva, trebale biti u mogućnosti da prijave nasilje u porodici i da iniciraju odgovarajuću istragu. Nadalje, međunarodna praksa sve više sugerije da, u slučajevima kada postoje odgovarajući dokazi i kada se to smatra u javnom interesu, krivično gonjenje počinitelja nasilja u porodici treba nastaviti čak i ukoliko žrtva povuče svoju prijavu. To ukazuje na trend sve manjeg oslanjanja na učesće žrtve i stavljanja odgovornosti za efikasno krivično gonjenje na državu.

127. Premda odluka o nepokretanju krivičnog gonjenja u konkretnom slučaju ne bi nužno predstavljala kršenje obaveze pokazivanja neophodne revnosti, zakon ili praksa kojom se automatski sprečava istraga ili krivično gonjenje u slučaju nasilja u porodici ukoliko žrtva povuče svoju prijavu ipak predstavlja takvo kršenje. U smislu navedenih obaveza i u vezi sa odlukom CEDAW komiteta u predmetu *Fatma Yildirim protiv Austrije* (citirane u odjeljku sa relevantnim međunarodnim dokumentima), navedeno je da je država bila obavezna osigurati ne samo odgovarajući legislativni okvir nego i efikasnu primjenu i provedbu zakonske regulative.

B. Procjena Suda

1. Navodni propust da se zaštiti život majke aplikantice

a) Relevantni principi

128. Sud ponavlja da prva rečenica člana 2. stav 1. nalaže državama ne samo da se uzdrže od namjernog i nezakonitog oduzimanja života, nego i da poduzmu odgovarajuće korake da zaštite živote osoba u svojoj jurisdikciji (vidi *L.C.B. protiv Velike Britanije*, 9. juni 1998., stav 36., *Reports* 1998-III). To podrazumijeva primarnu dužnost države da obezbijedi pravo na život tako što će u regulativu ugraditi efikasne krivično-pravne odredbe kojima će destimulirati krivična djela protiv lica i podržati ih efikasnim mehanizmom njihove provedbe u smislu prevencije, suzbijanja i kažnjavanja povrede tih odredbi. Navedene dužnosti se u odgovarajućim okolnostima također proširuju i na pozitivnu obavezu vlasti da poduzmu preventivne operative mjere zaštite pojedinca čiji je život ugrožen krivičnim djelom drugog pojedinca (vidi *Osman protiv Velike Britanije*, 28. oktobar 1998., stav 115., *Reports* 1998-VIII, citirano u *Kontrová protiv Slovačke*, br. 7510/04, stav 49., ECHR 2007-... (izvodi)).

129. Imajući u vidu poteškoće policijskog rada u modernom društvu, nepredvidivost ljudskog ponašanja i operative izbore koje je neophodno napraviti u smislu prioriteta i resursa, opseg navedene pozitivne obaveze mora se tumačiti tako da se njome vlastima ne nameće nemoguć odnosno neproporcionalan teret. Ne može, stoga, svaki navod o opasnosti po život vlasti obavezati da poduzmu operative mjere na sprečavanju ostvarenja tog rizika, a kako se to zahtijeva Konvencijom. Da bi država bila dužna ispuniti navedenu pozitivnu obavezu, mora se utvrditi da su u vrijeme postojanja stvarne i neposredne opasnosti vlasti znale odnosno da su trebale znati za rizik po život određene osobe usljed krivičnog djela treće osobe, te da nisu poduzele mjere u okviru svojih ovlasti, a putem kojih se razumno moglo očekivati izbjegavanje navedenog rizika. Još jedan važan element jeste potreba da policija koristi svoje ovlasti kod kontrole i sprečavanja krivičnih

djela na način da se u potpunosti poštuju odgovarajuće procedure i druge garancije kojima se legitimno ograničava opseg djelovanja policije u istrazi zločina i privođenja počinitelaca pravdi, uključujući garancije navedene u članu 5. i 8. Konvencije (vidi *Osman*, u gornjem tekstu, stav 116.).

130. Po mišljenju suda, tamo gdje postoje navodi da su vlasti prekršile svoju pozitivnu obavezu da zaštite pravo na život, a u kontekstu navedene dužnosti sprečavanja i suzbijanja krivičnih djela protiv lica, Sud mora biti uvjeren da su u vrijeme postojanja stvarne i neposredne opasnosti vlasti znale odnosno da su trebale znati za rizik po život određene osobe usljed krivičnog djela treće osobe, te da nisu poduzele mjere u okviru svojih ovlasti, a putem kojih se razumno moglo očekivati izbjegavanje navedenog rizika. Nadalje, uzimajući u obzir prirodu prava zaštićenog članom 2., temeljnog prava u sistemu Konvencije, dovoljno je da aplikant pokaže kako vlasti nisu uradile sve što se od njih moglo razumno očekivati kako bi izbjegle stvarnu i neposrednu opasnost po život, a za koju su znale ili su trebale znati. To je pitanje na koje se može odgovoriti samo u svjetlu svih okolnosti jednog konkretnog predmetnog slučaja (*Ibid.*).

b) Primjenjivost navedenih principa na predmetni slučaj

i) Opseg predmetnog slučaja

131. Imajući u vidu sve navedeno, Sud će utvrditi jesu li državne vlasti ispunile svoju pozitivnu obavezu da poduzmu preventivne operativne mjere kako bi zaštitile život majke aplikantice. U vezi s tim, mora se utvrditi jesu li u vrijeme postojanja stvarne i neposredne opasnosti vlasti znale odnosno trebale znati za rizik po život majke aplikantice usljed krivičnih djela navedenog H.O. Kako se može zaključiti iz podnesaka strana u postupku, ključno pitanje u predmetnom slučaju jeste da li su lokalne vlasti pokazale neophodnu revnost u sprečavanju nasilja nad aplikanticom i njenom majkom, konkretno poduzimanjem krivično-pravnih ili drugih odgovarajućih preventivnih mjera protiv navedenog H.O. uprkos tome što su žrtve povukle svoje prijave.

132. Međutim, prije no što razmotri ta pitanja, Sud mora naglasiti da se pitanje nasilja u porodici, koje može imati različite oblike – od fizičkog do psihičkog nasilja ili verbalnog zlostavljanja, ne može ograničiti samo na okolnosti predmetnog slučaja. To je generalno problem koji pogađa sve zemlje članice i koji nije uvijek očigledan budući da se često dešava unutar privatnih odnosa ili zatvorenih krugova, te da nisu samo žene te koje su njime pogođene. Sud priznaje da i muškarci mogu biti žrtve nasilja u porodici, te da su svakako i djeca često nesretne žrtve te pojave, bilo direktno ili indirektno. U skladu s tim, Sud će imati na umu ozbiljnost navedenog problema kada bude razmatrao predmetni slučaj.

ii) Jesu li lokalne vlasti mogle predvidjeti smrtonosni napad navedenog H.O.

133. Kad su u pitanju okolnosti ovoga predmeta, Sud primjećuje da je odnos između aplikantice i njenog supruga, navedenog H.O., bio problematičan od samog početka. Kao rezultat svađa, H.O. je posegao za nasiljem protiv aplikantice pa se majka aplikantice umiješala u njihov odnos kako bi zaštitila svoju kćer. Tako je postala meta za navedenog H.O., koji ju je smatrao uzrokom njihovih problema (vidi stav 28. gore). U vezi s tim, Sud smatra da je važno naglasiti određene događaje i reakciju organa vlasti:

(i) Dana 10. aprila 1995. H.O. i A.O. pretukli su aplikanticu i njenu majku, nanijevši im time teže fizičke povrede, te su im prijetili kako će ih ubiti. Premda su aplikantica i njena majka prvobitno podnijele krivičnu prijavu u vezi s tim događajem, krivični postupak protiv H.O. i A.O. obustavljen je jer su žrtve povukle svoje prijave (vidi stavove 9-11. gore).

(ii) Dana 11. aprila 1996. H.O. je ponovo pretukao aplikanticu, nanijevši joj povrede opasne po život. H.O. je zadržan u pritvoru, a protiv njega je pokrenut krivični postupak zbog nanošenja teških fizičkih povreda. Međutim, nakon što je H.O. pušten na slobodu, aplikantica je povukla prijavu pa je tužba protiv H.O. ponovo odbačena (vidi stavove 13-19. gore).

(iii) Dana 5. februara 1998. H.O. nožem je napao aplikanticu i njenu majku. Sve troje zadobili su teže povrede, ali je državni tužilac donio odluku da za krivično gonjenje nema dovoljno dokaza (vidi stavove 20. i 21. gore).

(iv) Dana 4. marta 1998. H.O. je automobilom udario aplikanticu i njenu majku. Obje žrtve pretrpjele su teške povrede, a u medicinskom izvještaju navedeno je da je aplikantica bila radno nesposobna sedam dana, te da su povrede koje je zadobila njena majka bile opasne po život. Nakon navedenog incidenta, žrtve su od državnog tužilaštva tražile da poduzme mjere zaštite s obzirom na prijetnje smrću koje im je upućivao navedeni H.O., a aplikantica je pokrenula i postupak za razvod braka. Policijskom istragom o navodima žrtava u vezi sa prijetnjama smrću zaključeno je da su obje strane prijetile jedna drugoj, te da je majka aplikantica dala gornje navode kako bi svoju kćer razdvojila od H.O. u cilju osvete, te da je «traćila» vrijeme snaga sigurnosti. Protiv navedenog H.O. pokrenut je krivični postupak zbog upućivanja prijetnji smrću i pokušaja ubistva, ali nakon puštanja navedenog H.O. iz pritvora (vidi stav 31. gore), aplikantica i njena majka ponovo su povukle uložene prijave. Ovoga puta, premda su organi gonjanja odbacili optužbe protiv navedenog H.O. zbog prijetnji smrću i napada na aplikanticu, Porotni sud u Diyarbakiru proglasio ga je krivim za nanošenje povreda majci i osudio na kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca, koja je rečena kasnije preinačena u novčanu kaznu (vidi stavove 23-36. gore).

(v) Dana 29. oktobra 2001. H.O. je aplikantici zadao sedam uboda nožem nakon što se ova vratila iz posjete majci. H.O. se predao policiji, izjavivši da je napao suprugu u toku svađe zbog miješanja njene majke u

njihov brak. Nakon što su od njega uzeli izjavu, policijski službenici pustili su navedenog H.O. Međutim, majka aplikantice obratila se Uredu glavnog državnog tužioca tražeći pritvaranje navedenog H.O., kojom prilikom je izjavila da su ona i njena kćerka u prošlosti bile primoravane da povuku uložene prijave zbog prijetnji smrću koje im je upućivao i pritiska koji je na njih vršio H.O. Kao rezultat toga, H.O. proglašen je krivim za napad nožem i osuđen na novčanu kaznu (vidi stavove 37-44. gore).

(vi) Dana 14. novembra 2001. H.O. je prijetio aplikantici, ali organi gonjenja nisu podigli optužnicu usljed nedostatka dokaza (vidi stavove 45. i 46. gore).

(vii) Dana 19. novembra 2001. majka aplikantice uložila je podnesak lokalnom tužilaštvu, prijavivši stalne prijetnje smrću i zlostavljanje koje je vršio H.O., koji je nosio i oružje. Policija je od navedenog H.O. ponovo uzela izjavu i pustila ga, ali je državni tužilac protiv njega podigao optužnicu zbog upućivanja prijetnji smrću (vidi stavove 47-49. gore).

(viii) Kasnijeg datuma, 27. februara 2002. godine, majka aplikantice obratila se tužilaštvu, obaviještivši ih o sve češćim prijetnjama koje upućuje H.O. i rekavši kako im je život u neposrednoj opasnosti. Stoga je od policije tražila da pokrenu postupak protiv H.O. Policija je uzela izjavu od navedenog, a Sud za prekršaje ispitivao ga je o tim navodima tek nakon ubistva majke aplikantice. H.O. je porekao navode, izjavivši kako ne želi da njegova supruga posjećuje majku, koja je živjela nemoralnim životom (vidi stavove 51-52. gore).

134. U svjetlu navedenih događaja, može se zaključiti da je došlo do eskalacije nasilja koj je H.O. počinio protiv aplikantice i njene majke. Krivična djela koje je počinio H.O. bila su dovoljno teška da zahtijevaju poduzimanje mjera zaštite, posebno što je postojala stalna prijetnja po zdravlje i sigurnost žrtava. Kada se analizira historijat tog odnosa, postaje očigledno da je počinilac bio odranije poznat policiji zbog nasilja u porodici, te da je stoga predstavljao značajan rizik u smislu budućeg nasilja.

135. Nadalje, vlasti su također bile upoznate sa situacijom žrtava, a majka je uložila podnesak Uredu glavnog državnog tužioca u Diyarbakıru, navodeći da joj je život u neposrednoj opasnosti i tražeći od policije da poduzme mjere protiv navedenog H.O. Međutim, reakcija vlasti na zahtjev majke aplikantice ograničila se samo na uzimanje izjave od navedenog H.O. o njenim navodima. Približno dvije sedmice nakon pomenutog zahtjeva, dana 11. marta 2002. godine, navedeni je ubio majku aplikantice (vidi stav 54. gore).

136. Uzimajući u obzir naprijed navedeno, Sud nalazi da su lokalne vlasti mogle predvidjeti smrtonosni napad koji je izvršio H.O. Premda Sud ne može sa sigurnošću zaključiti da bi se situacija drugačije razvijala i da do ubistva ne bi došlo da su vlasti drugačije postupile, Sud napominje da nepoduzimanje razumnih mjera koje bi realno mogle dovesti do drugačijeg ishoda odnosno umanjiti štetu predstavlja dovoljan osnov za utvrđivanje

odgovornosti države (vidi *E. i drugi protiv Velike Britanije*, br. 33218/96, stav 99). Stoga Sud neće razmatrati do koje su mjere vlasti poduzele mjere na sprečavanju ubistva majke aplikantice.

iii) Jesu li vlasti pokazale neophodnu revnost u sprečavanju ubistva majke aplikantice

137. Vlada je navela da svaki put kada su organi gonjenja pokrenuli krivični postupak protiv H.O. navedeni se postupak morao obustaviti, u skladu sa domaćim zakonom, zato što bi aplikantica i njena majka povlačile uložene prijave. Po njima, svako dalje uplitanje vlasti predstavljalo bi povredu prava žrtava iz člana 8. Aplikantica je objasnila da su ona i majka morale povlačiti prijave zbog prijetnji smrću i pritiska koji je vršio H.O.

138. Sud na početku napominje da se može zaključiti kako među državama članicama ne postoji opći konsenzus u vezi sa nastavkom krivičnog gonjenja počinitelaca nasilja u porodici u slučaju kada žrtva povuče uloženu prijavu (vidi stavove 87 i 88 gore). Bez obzira na to, može se zaključiti da se priznaje obaveza vlasti da pri donošenju odluke o daljim aktivnostima uspostave ravnotežu između prava žrtve iz člana 2., člana 3. i člana 8. U vezi s tim, razmotrivši praksu u zemljama članicama (vidi stav 89 gore), Sud primjećuje da postoje određeni faktori koje treba uzeti u obzir pri donošenju odluke o nastavku krivičnog gonjenja:

- težina krivičnog djela;
- jesu li žrtvi nanesene fizičke ili psihičke povrede;
- je li optuženi upotrijebio oružje;
- je li optuženi upućivao prijetnje nakon napada;
- je li optuženi planirao napad;
- uticaj (uključujući i psihički) na eventualnu djecu koja žive u domaćinstvu; vjerovatnoća da će optuženi ponovo počiniti takvo djelo;
- stalne prijetnje po zdravlje i sigurnost žrtve odnosno bilo koga drugog ko je bio ili bi mogao biti uključen;
- trenutni odnos između žrtve i optuženog; uticaj na taj odnos eventualnog krivičnog gonjenja protiv volje žrtve;
- dotadašnji razvoj odnosa, osobito u smislu eventualnog nasilja u prošlosti;
- je li optuženi od ranije poznat policiji, osobito u smislu prethodno počinjenog nasilja.

139. Iz navedene prakse može se zaključiti da što je krivično djelo teže odnosno što je veći rizik od počinjenja krivičnog djela u budućnosti, to je veća vjerovatnoća da će se krivično gonjenje nastaviti u javnom interesu, čak i kada žrtva povuče podnesenu prijavu.

140. Što se tiče argumenta Vlade da bi svaki pokušaj vlasti da razdvoje aplikanticu i njenog muža predstavljao povredu njihovog prava na porodični život, te imajući u vidu da turski zakon ne nalaže nastavak krivičnog gonjenja u slučaju da žrtva povuče podnesenu prijavu, a pritom nije

pretrpjela povrede koje bi je učinile radno nesposobnom u trajanju od deset i više dana, Sud će sada razmotriti jesu li lokalne vlasti uspostavile odgovarajuću ravnotežu između prava žrtve iz člana 2. i člana 8.

141. U vezi s tim, Sud napominje da je H.O. pobjegavao nasilju od samog početka svoje veze sa aplikanticom. Mnogo puta su i aplikantica i njena majka pretrpjele fizičke povrede i bile izložene psihičkom pritisku, s obzirom na njihov strah i patnju. Kod nekih je napada H.O. upotrijebio smrtonosno oružje, kao što je nož ili pištolj, a upućivao je stalne prijetnje smrću aplikantici i njenoj majci. Uzimajući u obzir okolnosti ubistva majke aplikantice, također se može reći da je H.O. planirao navedeni napad, s obzirom na to da je sa sobom nosio nož i pištolj, te da se kretao oko žrtvine kuće u određenim prilikama prije samog napada (vidi stavove 47 i 54 gore).

142. Majka aplikantice postala je meta zbog svog navodnog miješanja u odnos navedenog para, a njihova djeca također se mogu smatrati žrtvama na osnovu psihološkog uticaja stalnog nasilja u porodičnom domu. Kao što je naprijed navedeno, u predmetnom slučaju dalje nasilje ne samo da je bilo moguće nego je bilo i predvidivo, s obzirom na nasilno ponašanje i prethodno kažnjavanje navedenog H.O., njegove stalne prijetnje po zdravlje i sigurnost žrtava te prethodno nasilje u navedenom odnosu (vidi stavove 10, 13, 23, 37, 45, 47 i 51 gore).

143. Po mišljenju Suda, ne vidi se da su lokalne vlasti u dovoljnoj mjeri uzele u obzir navedene faktore kada su u više navrata odlučivale da obustave krivični postupak protiv H.O. Umjesto toga, izgleda da su vlasti težinu dale isključivo potrebi da se uzdrže od miješanja u ono što su smatrale «porodičnim stvarima» (vidi stav 123 gore). Nadalje, nema naznaka da su vlasti razmatrale motive povlačenja prijave, i to uprkos indicija majke aplikantice upućenih Državnom tužilaštvu u Diyarbakıru da su ona i kćerka povukle prijave zbog prijetnji smrću koje im je upućivao i pritiska koji je na njih vršio H.O. (vidi stav 39 gore). Takođe pada u oči da su žrtve povlačile podnesene prijave u periodima kada je H.O. bio na slobodi odnosno nakon puštanja iz pritvora (vidi stavove 9-12, 17-19, 31 i 35 gore).

144. Što se tiče argumenta Vlade da bi svako dalje miješanje državnih vlasti predstavljalo povredu prava žrtvava iz člana 8. Konvencije, Sud podsjeća na svoju presudu u sličnom predmetu koji se odnosi na nasilje u porodici (vidi *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, br. 71127/01, stav 83, 12. juni 2008.), gdje je konstatovano kako stav vlasti da nije bilo potrebno pružiti pomoć jer se sukob ticao «privatnih stvari» nije bio u skladu sa njihovom pozitivnom obavezom da aplikantu osiguraju uživanje njegovih prava. Nadalje, Sud ponavlja da, u nekim slučajevima, uplitanje državnih vlasti u privatni odnosno porodični život pojedinca može biti i neophodno kako bi se zaštitilo zdravlje i pravo drugih odnosno da bi se spriječilo počinjenje krivičnog djela (vidi *K.A. i A.D. protiv Belgije*, br. 42758/98 i 45558/99,

stav 81, 17. februar 2005.). Ozbiljnost rizika po majku aplikantice značila je da je u predmetnom slučaju intervenicija vlasti bila neophodna.

145. Međutim, Sud sa žaljenjem konstatuje da je krivična istraga u predmetnom slučaju striktno ovisila o nepovlačenju prijave koje su podnijele aplikantica i njena majka, a na osnovu odredbi domaćeg zakona na snazi u tom periodu, tj. člana 456. stav 4., 457. i 460. sada nevažećeg Krivičnog zakona, koji organima gonjenja nije omogućavao provođenje krivične istrage s obzirom na to da predmetno krivično djelo nije rezultiralo bolešću odnosno radnom nesposobnošću u trajanju od deset i više dana (vidi stav 70 gore). Sud primjećuje da su neprimjenjivanje gorenavedenih odredbi i kumulativni propust domaćih vlasti da nastave krivično gonjenje navedenog H.O. majku aplikantice lišili zaštite u smislu njenog života i sigurnosti. Drugim riječima, legislativni okvir na snazi, osobito zahtjev u smislu najmanje deset dana radne nesposobnosti, ne omogućava ispunjavanje zahtjeva vezanih za pozitivnu obavezu države da uspostavi i efikasno primjenjuje sistem kojim se kažnjavaju svi vidovi nasilja u porodici, te da žrtvama obezbijedi odgovarajuću zaštitu. Sud stoga smatra da, imajući u vidu težini krivičnih djela koje je počinio navedeni H.O. u prošlosti, organi gonjenja trebalo je da budu u mogućnosti da nastave krivično gonjenje u javnom interesu, bez obzira na to što su žrtve povlačile podnesene prijave (u tom smislu vidi Preporuku Rec(2002)5 Komiteta ministara, stav 80-82 gore).

146. Bez obzira na regulatorni okvir koji sprečava efikasnu zaštitu žrtava nasilja u porodici, Sudtakođer mora razmotriti jesu li lokalne vlasti pokazale neophodnu revnost u zaštiti prava na život majke aplikantice i u ostalim aspektima.

147. U vezi s tim, Sud napominje da, uprkos prijavi koju je preminula podnijela, navedeni H.O. ju je i dalje maltretirao, ugrožavao njenu privatnost time što se kretao oko njene imovine noseći sa sobom nož i pištolj (vidi stav 47 gore), a policija i organi gonjenja nisu navedenog H.O. ni stavili u pritvor niti poduzeli druge odgovarajuće mjere u smislu navoda da je navedeni posjedovao pištolj te da je njime prijetio (vidi *Kontrová*, u gornjem tekstu, stav § 53). Premda je Vlada navela da nije bilo konkretnih dokaza da je život majke aplikantice u neposrednoj opasnosti, Sud primjećuje da zapravo nije očigledno da su vlasti izvršile procjenu prijetnji koje je upućivao H.O. i zaključile kako je njegovo pritvaranje nesrazmjerna mjera u datim okolnostima; vlasti zapravo uopće nisu razmatrale navedeno pitanje. U svakom slučaju, Sud podvlači da u slučaju nasilja u porodici, prava počinioca ne mogu imati veći značaj od ljudskih prava žrtve na život i na fizički i mentalni integritet (vidi odluke CEDAW komiteta u predmetima *Fatma Yıldırim protiv Austrije* i *A.T. protiv Mađarske*, obje navedene u gornjem tekstu, tačke 12.1.5. odnosno 9.3.).

148. Nadalje, u svjetlu pozitivne obaveze države da poduzme preventivne operativne mjere zaštite pojedinca čiji je život u opasnosti,

moglo se očekivati da vlasti, s obzirom na to da je osumnjičeni odranije bio poznat policiji zbog nasilničkog ponašanja, poduzmu specijalne mjere u skladu sa težinom situacije, a kako bi zaštitile majku aplikantice. U tom cilju, lokalni državni tužilac ili sudija Suda za prekršaje mogli su na vlastitu inicijativu odrediti jednu ili više mjera zaštite definiranih u glavi 1 i 2 Zakona br. 4320 (vidi stav 70 gore). Također su mogli izdati zabranu kojom navedenom H.O. ne bi bilo dozvoljeno da kontaktira, komunicira ili se približava majci aplikantice odnosno da se kreće u utvrđenim zonama (u tom smislu vidi Preporuku Rec(2002)5 Komiteta ministara, stav 82 gore). Nasuprot tome, kao odgovor na učestale zahtjeve majke aplikantice da je zaštite, policija i Sud za prekršaje naprosto su uzimali izjavu od navedenog H.O. i puštali ga na slobodu (vidi stavove 47-52 gore). I dok su vlasti osim uzimanja izjava ostale pasivne gotovo dvije sedmice, navedeni H.O. usmrtio je majku aplikantice.

149. U tim okolnostima, Sud zaključuje kako se ne može smatrati da su državne vlasti pokazale neophodnu revnost. Stoga nisu ni ispunile svoju pozitivnu obavezu da zaštite pravo na život majke aplikantice, a u smislu člana 2. Konvencije.

2) Efikasnost krivične istrage o ubistvu majke aplikantice

150. Sud ponavlja da pozitivne obaveze koje proizilaze iz prve rečenice člana 2. Konvencije također povlače i funkcioniranje efikasnog i nezavisnog pravnog sistema putem kojeg se može utvrditi uzrok ubistva a počinitelac kazniti (vidi, *mutatis mutandis*, *Calvelli i Ciglio protiv Italije*, [GC], br. 32967/96, ECHR 2002, stav 51). Ključna svrha takve istrage jeste obezbijediti efikasnu provedbu domaćih zakona kojima se štiti pravo na život i, u slučajevima koji uključuju državna tijela ili zastupnike, osigurati njihovu odgovornost za slučajeve smrti koji se dešavaju pod njihovom odgovornošću (vidi *Paul i Audrey Edwards*, navedeno u gornjem tekstu, paragraf 69 i 71). Potreba neposrednog djelovanja i razumne ekspeditivnosti podrazumijeva se u kontekstu efikasne istrage u smislu člana 2. Konvencije (vidi *Yaşa protiv Turske*, 2. septembar 1998., stav 102-104, *Reports* 1998-VI; *Çakıcı protiv Turske* [GC], br. 23657/94, stav 80-87 i 106, ECHR 1999-IV). Mora se uzeti u obzir da su mogle postojati prepreke i poteškoće koje su sprečavale napredak istrage u nekoj konkretnoj situaciji. Međutim, promptna reakcija vlasti u istražnim radnjama u vezi sa upotrebom smrtonosne sile općenito se može smatrati ključnim elementom za očuvanje povjerenja javnosti u njihovo poštivanje vladavine prava, kao i ta sprečavanje stvaranja utiska da se bilo kakva nezakonita djela mogu tolerirati (vidi *Avşar protiv Turske*, br. 25657/94, stav 395, ECHR 2001-VII (izvodi)).

151. Sud napominje da vlasti zaista jesu provele sveobuhvatnu istragu o okolnostima ubistva majke aplikantice. Međutim, premda je H.O. izveden pred sud i osuđen za ubistvo i nelegalno posjedovanje vatrenog oružja od

strane Porotnog suda u Diyarbakıru, postupak se još uvijek vodi pred Kasacionim sudom (vidi stav 57 i 58 gore). U skladu s tim, predmetni krivični postupak, koji već traje više od šest godina, ne može se smatrati promptnom reakcijom vlasti u istraživanju jednog namjernog ubistva čiji je počinitelj već priznao izvršenje.

3) *Zaključak*

152. U svjetlu gore navedenog, Sud smatra navedeni propusti prikazuju pribjegavanje krivičnim i građanskim pravnim lijekovima jednako nefikasnim u datim okolnostima. U skladu s tim Sud odbacuje gornji prigovor Vlade (vidi stav 114 gore) zasnovan na neiscrpljivanju pomenutih pravnih lijekova.

153. Nadalje, Sud zaključuje da krivično-pravni sistem, kako je primijenjen u datim okolnostima, nije imao odgovarajući destimulirajući efekat kojim bi se osiguralo efikasno sprečavanje nezakonitih djela koje je počinio navedeni H.O. Prepreke koje postavlja zakonska regulativa i nekorištenje dostupnih sredstava umanjili su destimulirajući efekat postojećeg pravosudnog sistema i ulogu koju je on morao imati u sprečavanju povrede prava majke aplikantice na život garantovanog članom 2. Konvencije. S tim u vezi Sud ponavlja da, nakon što dobiju informacije o situaciji, državne vlasti ne mogu se oslanjati na stav žrtve i njime pravdati vlastito nepoduzimanje odgovarajućih mjera koje su vjerovatno mogle spriječiti napadača da ostvari svoje prijetnje po fizički integritet žrtve (vidi *Osman protiv Velike Britanije*, navedeno u gornjem tekstu, stav 116). Stoga je došlo do povrede člana 2. Konvencije.

III. NAVEDENA POVREDA ČLANA 3. KONVENCIJE

154. Aplikantica je navela da je bila izložena nasilju, povredama i prijetnjama smrću nekoliko puta, ali da su vlasti nesavjesno postupale u vezi s njenom situacijom, što joj je nanijelo bol i strah, a u suprotnosti s članom 3. Konvencije, koji navodi sljedeće:

“Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.”

A. Podnesci strana u postupku

155. Aplikantica je navela da su povrede i patnja koju je pretrpjela usljed nasilja njenog supruga nad njom predstavljale mučenje u smislu člana 3. Konvencije. Uprkos stalnom nasilju i njenim učestalim zahtjevima za pomoć, međutim, vlasti je nisu zaštitile od njenog supruga. To je kao da je nasilje počinjeno pod nadzorom države. Neosjetljivost i tolerancija koju su vlasti pokazale u pogledu nasilja u porodici učinili su da se aplikantica osjeća poniženo, bespomoćno i ugroženo.

156. Vlada je navela da su činjenica da je aplikantica povukla prijavu i činjenica da nije saradivala s vlastima onemogućile organima gonjenja da nastave krivični postupak protiv njenog supruga. Vlada je dalje navela da, pored dostupnih pravnih lijekova prema Zakonu br. 4320, aplikantica je mogla zatražiti utočište u jednoj od sigurnih kuća namijenjenih zaštiti žena, a u saradnji sa državnim institucijama i nevladinim organizacijama. U tom smislu, aplikantica se mogla obratiti Direkciji za socijalnu službu i Agenciji za zaštitu djece kako bi bila primljena u jednu od sigurnih kuća. Adrese tih kuća predstavljaju povjerljivu informaciju, a obezbijeđena je i odgovarajuća zaštita vlasti.

157. Interights je naveo da su države obavezne poduzeti razumne korake kako bi promptnom reakcijom zaustavile zlostavljanje, bez obzira da li zlostavljanje vrše javne ili privatne osobe, a za koje znaju ili bi za njega trebale znati. S obzirom na složenu pritudu nasilja u porodici i naročitu ugroženost žena koje su prečesto suviše uplašene da bi takvo nasilje i prijavile, Interights je naveo da se od države traži povećan stepen budnosti u tom smislu.

B. Procjena Suda

1. Primjenjivi principi

158. Sud ponavlja da zlostavljanje mora dostići minimalni nivo ozbiljnosti kako bi se moglo podvesti pod opseg člana 3. Procjena tog minimuma je relativna: ona ovisi o svim okolnostima datog slučaja, kao što je priroda i kontekst takvog ponašanja, njegovo trajanje, njegove fizičke i mentalne posljedice i, u nekim slučajevima, spol, starosna dob i zdravstveno stanje žrtve (vidi *Costello-Roberts protiv Velike Britanije*, 25. mart 1993., stav 30, Serija A br. 247-C).

159. Što se tiče pitanja može li se državu smatrati odgovornom, prema članu 3., za zlostavljanje koje vrše osobe koje ne djeluju ispred države, Sud podsjeća na obavezu visokih strana ugovornica prema članu 1, Konvencije da svima u svojoj jurisdikciji omoguće prava i slobode utvrđene Konvencijom, a koja obaveza zajedno sa članom 3. države obavezuje da poduzmu mjere kako pojedinci pod njenom jurisdikcijom ne bi bili izloženi mučenju ni nečovječnom niti ponižavajućem tretmanu, uključujući tu i zlostavljanje koje vrše privatna lica (vidi, *mutatis mutandis*, *H.L.R. protiv Francuske*, 29. april 1997., stav 40., *Reports* 1997-III). Djeca i drugi ugroženi pojedinci naročito imaju pravo na zaštitu države u vidu efektivne destimulacije takvih teških povreda ličnog integriteta (vidi *A. protiv Velike Britanije*, 23. septembar 1998., stav 22., *Reports* 1998-VI).

2. Primjenjivost navedenih principa na predmetni slučaj

160. Sud smatra da se aplikantica može svrstati u kategoriju «ugroženih osoba» koje imaju pravo na zaštitu države (vidi *A. protiv Velike Britanije*, navedeno u gornjem tekstu, stav 22.). U vezi s tim, Sud ističe nasilje koje je aplikantica u prošlosti pretrpjela, prijetnje koje je upućivao H.O. nakon izlaska iz zatvora kao i njeno socijalno porijeklo, naime ugroženost žena u jugoistočnoj Turskoj.

161. Sud također primjećuje da je nasilje koje je aplikantica pretrpjela, u vidu fizičkih povreda i psihičkog pritiska, dovoljno teško da predstavlja zlostavljanje u smislu člana 3. Konvencije.

162. Stoga Sud, kao sljedeći korak, mora utvrditi jesu li državne vlasti poduzele sve razumne mjere kako bi spriječile ponavljanje nasilničkih napada na fizički integritet aplikantice.

163. U analizi navedenog pitanja, a imajući na umu da Sud daje konačno tumačenje prava i sloboda definiranih u Dijelu I Konvencije, Sud će razmotriti jesu li državne vlasti u dovoljnoj mjeri uzele u obzir principe koji se nameću presudama Suda u sličnim predmetima, čak i kada se takvi predmeti tiču drugih država.

164. Nadalje, pri tumačenju odredbi Konvencije i opsega obaveza države u konkretnim predmetima (vidi, *mutatis mutandis*, *Demir i Baykara protiv Turske* [GC], br. 34503/97, stavovi 85. i 86., 12. novembar 2008.), Sud će također tragati za konsenzusom i zajedničkim vrijednostima koje se nameću praksom evropskih država i specijaliziranim međunarodnim instrumentima, kao što je CEDAW konvencija, ali će posvetiti pažnju i razvoju normi i principa u međunarodnom pravu kroz druge instrumente kao što je Konvencija Belém do Pará, koja konkretno naodi obaveze država u pogledu iskorjenjivanja nasilja na osnovu spola.

165. Bez obzira na to, uloga Suda nije da mijenja državne vlasti niti da umjesto njih bira između širokog spektra mogućih mjera koje se mogu poduzeti kako bi se ispoštovala njihove pozitivne obaveze prema članu 3. Konvencije (vidi, *mutatis mutandis*, *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, navedeno u gornjem tekstu, stav 82.). Štaviše, prema članu 19. Konvencije i prema principu da je svrha Konvencije da garantira ne teoretska i iluzorna nego praktična i efikasna prava, Sud mora osigurati da država na odgovarajući način ispunjava svoju obavezu da štiti prava osoba pod svojom jurisdikcijom (vidi *Nikolova i Velichkova protiv Bugarske*, br. 7888/03, stav 61., 20. decembar 2007.).

166. Kad je riječ o razmatranju činjenica, Sud napominje da lokalne vlasti, konkretno policija i državni tužilac, nisu bile potpuno pasivne. Nakon svakog nasilnog incidenta, aplikantica je upućivana na ljekarski pregled, a protiv njenog supruga pokretan je sudski proces. Policija i organi gonjenja ispitivali su navedenog H.O. u vezi sa krivičnim djelima koje je počinio, dva puta ga držali u pritvoru, optužile ga za upućivanje prijetnji smrću i nanošenje stvarnih fizičkih povreda i, nakon proglašenja krivim za

višestruki napad nožem na aplikanticu, odredili mu novčanu kaznu (vidi stavove 13., 24. i 44. gore).

167. Međutim, niti jedn aod navedenih mjera nije bila dovoljna da spriječi navedenog H.O. da ne počini dalje nasilje. U tom smislu, Vlada krivi aplikanticu zato što je povlačila podnesene prijave i nije saradivala s vlastima, što je vlastima onemogućilo dalje krivično gonjenje navedenog H.O. u skladu s odredbama domaćeg zakona kojima se zahtijeva aktivno učešće žrtve (vidi stav 70. gore).

168. Sud ponavlja svoj stav u vezi sa prijavom prema članu 2., naime da je regulativni okvir trebalo da organima gonjenja omogući dalju krivičnu istragu protiv navedenog H.O. uprkos tome što je aplikantica povukla podnesene prijave, a na osnovu toga što je nasilje koje je počinio H.O. bilo dovoljno teško da zahtijeva krivično gonjenje, te da je bila prisutna stalna prijetnja po fizički integritet aplikantice (vidi stavove 137-148. gore).

169. Međutim, ne može se reći da su lokalne vlasti pokazale neophodnu revnost u sprečavanju ponovljenog nasilja nad aplikanticom, s obzirom na to da je suprug aplikantice takve napade poduzimao bez ikakvih smetnji i za njih prolazio nekažnjeno, a na štetu prava priznatih Konvencijom (vidi, *mutatis mutandis*, *Maria da Penha protiv Brazila*, navedeno u gornjem tekstu, stavovi 42-44.). Kao primjer za to, Sud navodi da, nakon prvog većeg incidenta (vidi stavove 9. i 10.), H.O. je ponovo teško pretukao aplikanticu, nanijevši joj povrede dovoljne da joj ugroze život, ali je pušten da se brani sa slobode «s obzirom na prirodu krivičnog djela i činjenicu da se zdravstveno stanje aplikantice u potpunosti popravilo». Sudski postupak je na kraju obustavljen jer je aplikantica povukla podnesenu prijavu (vidi stavove 13 i 19 gore). Ponovo, premda je H.O. nožem napao aplikanticu i njenu majku, nanijevši im teške povrede, organi gonjenja obustavili su postupak a da nisu proveli ikakvu efikasnu istragu (vidi stavove 20. i 21. gore). Slično tome, H.O. automobilom je udario aplikanticu i njenu majku, nanijevši tada povrede aplikantici i povrede opasne po život majci aplikantice. U zatvoru je proveo svega 25 dana i kažnjen je novčanom kaznom zbog nanošenja težih povreda majci aplikantice (vidi stavove 23-26 gore). U konačnici, Sud je osobito začuđen odlukom Suda za prekršaje u Diyarbakıru kojom se navedenom H.O. određuje tek neznatna novčana kazna, a koju je moguće platiti na rate, kao kazna za nekoliko uboda nožem koje je navedeni nanio aplikantici (vidi stavove 37. i 44.).

170. U svjetlu gore navedenog, Sud smatra da je reakcija na ponašanje bivšeg supruga aplikantice bila očigledno neadekvatna u odnosu na težinu predmetnih krivičnih djela (vidi, *mutatis mutandis*, *Ali i Ayşe Duran protiv Turske*, br. 42942/02, stav 54., 8. april 2008.). Sud stoga primjećuje da sudske odluke u navedenom predmetu demostriiraju nedostatak efikasnosti i određen stepen tolerancije, te da ne sadrže očigledan preventivni ili destimulativni uticaj na ponašanje navedenog H.O.

171. Što se tiče navoda Vlade da je, pored dostupnih pravnih lijekova prema Zakonu br. 4320, aplikantica mogla tražiti i zaštitu u jednoj od sigurnih kuća namijenjenih zaštiti žena, Sud napominje da do 14. januara 1998. – dana stupanja na snagu Zakona br. 4320 – turski zakon nije omogućavao konkretne administrativne ni policijske mjere namijenjene zaštiti ugroženih osoba od nasilja u porodici. Čak i nakon navedenog datuma, čini se da domaće vlasti nisu efikasno provele mjere i sankcije definisane navedenim zakonom kako bi aplikanticu zaštitile od njenog supruga. S obzirom na cjelokupni opseg nasilje koje je počinio H.O., državno tužilaštvo trebalo je na svoju inicijativu primjeniti mjere definisane Zakonom br. 4320, i da pritom ne čekaju konkretan zahtjev aplikantice za primjenom navedenog zakona.

172. S obzirom na navedeno, čak i pod pretpostavkom da je aplikantica bila primljena u jednu od sigurnih kuća, kao što je Vlada sugerisala, Sud napominje da bi to predstavljalo samo privremeno rješenje. Nadalje, nema naznaka da postoji bilo kakav zvaničan dogovor o pružanju sigurnosti žrtvama smještenim u sigurne kuće.

173. U konačnici, Sud sa zabrinutošću napominje da nasilje kojem je aplikantica bila izložena nije prestalo, te da su vlasti i dalje bile inertne. U vezi s tim, Sud ističe da je, neposredno nakon puštanja iz zatvora, H.O. ponovo upućivao prijetnje fizičkom integritetu aplikantice (vidi stav 59. gore). Uprkos podnesku aplikantice od 15. aprila 2008. kojim od organa gonjenja traži da poduzmu mjere njene zaštite, ništa nije poduzeto dok Sud nije od Vlade zahtijevao da dostavi informacije o mjerama koje su poduzele domaće vlasti. Nakon navedenog zahtjeva, a po instrukciji Ministarstva pravde, Državno tužilaštvo u Diyarbakıru ispitalo je navedenog H.O. o prijetnjama smrću koje je upućivao i uzelo izjavu od momka s kojim se aplikantica u to vrijeme zabavljala (vidi stavove 60-67. gore).

174. Pravna zastupnica aplikantice ponovo je obavijestila Sud da je život aplikantice u neposrednoj opasnosti, s obzirom na to da vlasti i dalje ne poduzimaju odgovarajuće mjere da zaštite aplikanticu (vidi stav 68. gore). Čini se da su nakon prosljeđivanja navedene pritužbe lokaln evlasti ipak poduzele konkretne mjere u smislu zaštite aplikantice (vidi stav 69. gore).

175. Uzimajući u obzir cjelokupnu neefikasnost pravnih lijekova koje je Vlada navela u vezi sa prijavama prema članu 3., Sud odbacuje prigovor Vlade u vezi sa neiscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova.

176. Sud zaključuje da je došlo do povrede člana 3. Konvencije, a koja je rečena rezultat propusta državnih vlasti da poduzmu mjere zaštite u vidu efikasne prevencije teških povreda ličnog integriteta aplikantice koje je počinio njen suprug.

IV. NAVEDENA POVREDA ČLANA 14. U VEZI SA ČLANOM 2. I 3. KONVENCIJE

177. Aplikantica je navela da su, prema članu 14. a u vezi sa članom 2. i 3. Konvencije, ona i njena majka bile izložene diskriminaciji na osnovu spola.

Član 14. Konvencije navodi sljedeće:

“Uživanje prava i sloboda definiranih [ovom] Konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinsko stanje, rođenje ili drugi status.”

A. Podnesci strana u postupku

1. Aplikantica

178. Aplikantica je navela da je domaća zakonska regulativa tužene države diskriminatorna i neadekvatna u smislu zaštite žena, s obzirom na to da se život žene smatra inferiornim, a u ime porodičnog jedinstva. Bivši krivični zakon, koji je bio na snazi u predmetnom periodu, sadržavao je brojne odredbe kojima se pravi razlika između muškaraca i žena, ako što je formulacija da je muškarac glava porodice, da su njegove želje, kao predstavnika porodičnog jedinstva, na prvom mjestu, itd. Tadašnji krivični zakon žene je tretirao i kao drugorazredne građane. Na ženu se prvenstveno gledalo kao na svojinu društva, a unutar porodice, kao na svojinu muškarca. Najznačajniji pokazatelj toga jeste da su seksualni delikti uvršteni u dio pod nazivom «Krivična djela u vezi sa općim moralom i porodičnim poretkom», dok seksualni delikti nad ženama zapravo predstavljaju direktan napad na lična prava i slobode žena. Upravo je zbog takve percepcije navedeni krivični zakon predviđao blaže kazne za muškarce koji su ubili svoje supruge zbog porodične časti. Činjenica da je H.O. osuđen na 15 godina posljedica je navedene klasifikacije u krivičnom zakonu.

179. Uprkos reformama koje je Vlada provela u domenu Građanskog zakonika i Krivičnog zakona 2002. odnosno 2004. godine, nasilej u porodici koje vrše muškarci i dalje se tolerira, a sudski i administrativni organi napadačima omogućavaju da prođu nekažnjeno. Aplikantica i njena majka bile su žrtve povreda člana 2., 3., 6. i 13. samo zato što su žene. U vezi s tim, aplikantica je Sudu skrenula pažnju na odsustvo mogućnosti da bi ijedan muškarac mogao biti žrtva sličnih povreda.

2. Vlada

180. Vlada je, pak, tvrdila da u predmetnom slučaju nije bilo diskriminacije na osnovu spola, s obzirom na to da je predmetno nasilje bilo uzajamno. Nadalje, ne može se tvrditi da se radilo o institucionalnoj diskriminaciji koja je rezultat krivičnog ili porodičnog prava odnosno sudske i administrativne prakse. Slično tome, ne može se tvrditi ni da

domaći zakon sadrži bilo kavu formalnu ili eksplicitnu distinkciju između muškaraca i žena. Nije dokazano da domaće vlasti nisu zaštitile pravo aplikantice na život zbog toga što je žena.

181. Vlada je dalje napomenula da je nakon reformi provedenih 2002. odnosno 2004. godine, naime – revizije određenih odredbi Građanskog zakonima i usvajanja novog Krivičnog zakona, te stupanja na snagu Zakona br. 4320 turski zakon omogućio adekvatne garancije, u skladu sa međunarodnim standardima, u smislu zaštite žena od nasilja u porodici. Vlada je zaključila da bi navedeni prigovor trebalo proglasiti neprihvatljivim usljed neadekvatnog iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova odnosno očigledno neutemeljenim, s obzirom na to da domaće vlasti o njegovim navodima nisu bile obaviještene, te u svakom slučaju lišenim suštine.

3. *Interights*

182. Interights je naveo da je propust države da zaštiti žrtvu od nasilja u porodici ravan neispunjavanju njene obaveze da omogući jednaku pravnu zaštitu na osnovu spola. Vlada je dalje navela da se u međunarodnim krugovima – i u okviru Ujedinjenih naroda i u interameričkom sistemu – sve više priznaje da nasilje nad ženama predstavlja oblik nezakonite diskriminacije.

B. Procjena Suda

1. *Relevantni principi*

183. U svojoj nedavnoj presudi u predmetu *D.H. i ostali protiv Češke Republike* ([GC], br. 57325/00, 13. novembar 2007., stavovi 175-180.), Sud je obrazložio sljedeće principe u vezi sa pitanjem diskriminacije:

“175. Sud je u svoj praksi odredio da diskriminacija znači nejednako postupanje prema licima u relevantno sličnom položaju bez objektivnog i razumnog opravdanja (*Willis protiv Velike Britanije*, br. 36042/97, stav 48., ECHR 2002-IV; i *Okpiz protiv Njemačke*, br. 59140/00, stav 33., 25. oktobar 2005. godine). Sud je također prihvatio da se opća politika ili mjera koja nesrazmjerno šteti određenoj grupi može smatrati diskriminatornom bez obzira na to što nije posebno usmjerena ka toj grupi (*Hugh Jordan protiv Velike Britanije*, br. 24746/94, stav 154., 4. maj 2001. godine; i *Hoogendijk protiv Nizozemske* (odl.), br. 58461/00, 6. januar 2005. godine), i da diskriminacija koja je potencijalno protivna Konvenciji može proizilaziti iz faktičke situacije (*Zarb Adami protiv Malte*, br. 17209/02, stav 76., ECHR 2006-...)....

177. Što se tiče tereta dokazivanja u ovoj oblasti, Sud je odredio da, nakon što aplikant dokaže da je s njim postupano drugačije, država ima obvezu da dokaže kako je to bilo opravdano (vidi, između ostalog, *Chassagnou i ostali protiv Francuske* [GC], br. 25088/94, 28331/95 i 28443/95, stav 91-92., ECHR 1999-III; i *Timishev*, vidi gore, stav 57.).

178. Što se tiče pitanja o tome šta predstavlja očigledan dokaz koji bi mogao prebaciti teret dokazivanja na tuženu državu, Sud je u predmetu *Nachova i ostali* (vidi gore, stav 147.) naveo da u postupcima pred njim nema procesnih prepreka prihvatljivosti dokaza niti unaprijed određenih formula procjene. Sud usvaja zaključke koji su po njegovom mišljenju podržani slobodnom procjenom svih dokaznih materijala, što obuhvata i zaključke koji proizilaze iz činjenica i podnesaka strana u postupku. Prema sudskoj praksi, dokazi se mogu izvoditi iz istovremenog postojanja dovoljno jakih, jasnih i saglasnih zaključaka ili sličnih neosporenih činjeničnih pretpostavki. Štaviše, stepen ubjeđivanja koji je neophodan da se dođe do određenog zaključka i, u vezi s tim, raspoređivanje tereta dokazivanja, neraskidivo su povezani sa specifičnošću činjenica, prirodom tvrdnji koje su iznijete i predmetnim pravom iz Konvencije.

179. Sud je takođe odredio da se princip *affirmanti incumbit probatio* ('onaj ko nešto tvrdi mora to i da dokaže' - *Aktaş protiv Turske* (izvodi), br. 24351/94, stav 272..) ne mora uvijek strogo primjenjivati u postupcima po Konvenciji. U određenim okolnostima, u kojima sve podatke ili veći dio podataka o predmetnim događajima posjeduju samo organi vlasti, može se smatrati da je na vlastima teret dokazivanja da pruže zadovoljavajuće i uvejrljivo objašnjenje (*Salman protiv Turske* [GC], br. 21986/93, stav 100., ECHR 2000-VII; i *Anguelova protiv Bugarske*, br. 38361/97, stav 111., ECHR 2002-IV). U predmetu *Nachova i ostali* (vidi gore, stav 157), Sud nije isključio zahtjev da tužena država pobije dokaziv navod o diskriminaciji u određenim slučajevima, mada je smatrao da bi bilo teško to učiniti u tom konkretnom slučaju, u kojem je navedeno kako je čin nasilja bio motivisan rasnim predrasudama. Sud je u vezi s ovim primijetio da bi u pravnim sistemima mnogih zemalja dokazivanje diskriminatornog dejstva politike, odluke ili prakse prošlo bez potrebe da se dokaže namjera u vezi s navodnom diskriminacijom u zapošljavanju ili pružanju usluga.

180. Što se tiče pitanja mogu li statistički podaci predstavljati dokaze, Sud je u prošlosti navodio da statistički podaci ne bi sami po sebi mogli otkriti praksu koja bi se mogla svrstati u red diskriminatornih (*Hugh Jordan*, vidi gore stav 154). Međutim, u novijim predmetima u vezi sa pitanjem diskriminacije, u kojima su se aplikanti žalili na neravnopravnost u pogledu dejstva opšte mjere ili faktičke situacije (*Hoogendijk*, vidi gore; i *Zarb Adami*, vidi gore stavovi 77-78.), Sud se u velikoj mjeri oslonio na statističke podatke koje su predočile stranke kako bi ustanovio neravnopravnost između grupa (muškarci i žene) u sličnoj situaciji.

U odluci u predmetu *Hoogendijk*, Sud je naveo: "U slučaju gdje je aplikant u stanju pokazati, na osnovu neospornih službenih statističkih podataka, postojanje očiglednih indicija da određeno pravilo - mada je formulisano na neutralan način - u stvarnosti očigledno pogađa veći broj žena nego muškaraca, na tuženoj državi je obaveza da pokaže kako je to rezultat objektivnih činilaca nevezanih za bilo kakvu spolnu diskriminaciju. Ako se teret pokazivanja da različitost uticaja na žene i muškarce nije diskriminatorna u praksi ne prebaci na tuženu vladu, u praksi će podnosiocima predstavki biti izuzetno teško da dokažu posrednu diskriminaciju."

2. Primjenjivost navedenih principa na činjenice predmetnog slučaja

a. Značenje diskriminacije u kontekstu nasilja u porodici

184. Sud na početku napominje da, kada razmatra cilj i svrhu odredbi iz Konvencije, također uzima u obzir i međunarodno-oravnu pozadinu predmetnog pravnog pitanja. S obzirom na to da su sačinjeni od skupa pravila i principa koje prihvata velika većina država, zajednički međunarodni ili domaći pravni standardi evropskih država odražavaju stvarnost koju Sud ne može zanemariti kada se od njega traži da pojasni opseg određene odredbe iz Konvencije, a koji se ne može sa dovoljnom sigurnošću definirati putem konvencionalnijih načina tumačenja (vidi *Saadi protiv Italije* [GC], br. 37201/06, stav 63., ECHR 2008-..., citirano u *Demir i Baykara*, vidi gore, stav 76.).

185. U vezi s tim, kada razmatra definiciju i opseg diskriminacije žena, pored općenitijeg značenja diskriminacije utvrđenog kroz njegovu praksu (vidi stav 183. gore), Sud mora uzeti u obzir odredbe specijaliziranih pravnih instrumenata, kao i odluke međunarodnih pravnih tijela po pitanju nasilja nad ženama.

186. U tom kontekstu, CEDAW konvencija u članu 1. definira diskriminaciju žena kao «svaku razliku, isključenje ili ograničenje na osnovu pola, što ima za posljedicu ili cilj da ženama ugrozi ili onemogući priznavanje, ostvarivanje ili uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom polju, bez obzira na njihovo bračno stanje, a na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena.»

187. CEDAW komitet ponavlja da nasilje nad ženama, uključujući i nasilje u porodici, predstavlja oblik diskriminacije žena (vidi stav 74. gore).

188. UN-ova Komisija za ljudska prava izričito je priznala povezanost između nasilja na osnovu spola i diskriminacije i u svojoj rezoluciji 2003/45 naglasila da «svi oblici nasilja nad ženama dešavaju se u kontekstu *de jure* i *de facto* diskriminacije žena i nižeg statusa koji se ženama dodjeljuje u društvu i ozlojeđena je zbog prepreka na koje žene nailaze u pokušaju da dobiju zaštitu države.»

189. Nadalje, Konvencija the Belém do Pará Convention, koje je zasad jedini regionalni multilateralni sporazum koji se isključivo bavi nasiljem nad ženama, navodi pravo svake žene da ne bude izložena nasilju što, između ostalog, obuhvata i pravo da ne bude izložena bilo kakvoj diskriminaciji.

190. U konačnici, Interamerička komisija takođe karakteriše nasilje nad ženama kao oblik diskriminacije usljed propusta države da pokaže neophodnu revnost u sprečavanju i ispitivanju prijave u vezi sa nasiljem u porodici (vidi *Maria da Penha protiv Brazila*, navedeno u gornjem tekstu, stav 80.).

191. Iz gore navedenih pravila i odluka jasno je da propust države da zaštiti žene od nasilja u porodici predstavlja povredu njihovog prava na jednaku pravnu zaštitu, te da takav propust ne mora biti učinjen namjerno.

b. Pristup nasilju u porodici u Turskoj

192. Sud primjećuje da, premda tada važeći turski zakon nije izričito pravio razliku između muškaraca i žena u uživanju prava i sloboda, bilo ga je neophodno uskladiti sa međunarodnim standardima u pogledu statusa žena u demokratskom i pluralističkom društvu. Kao i CEDAW komitet (vidi Zaključne komentare, stav 12-21.), i Sud pozdravlja reforme koje je Vlada provela, osobito usvajanje Zakona br. 4320, koji omogućava konkretne mjere zaštite žena od nasilja u porodici. Time se ispostavlja da se navedena predmetna diskriminacija nije zasnivala na zakonskoj regulativi *per se*, nego je nastala kao rezultat općenitog stava lokalnih vlasti, kao što je način na koji se žene tretiraju u stanicama policije kada podnose prijavu o nasilju u porodici te sudska pasivnost u smislu efikasne zaštite žrtava. Sud napominje da je Vlada Turske već prepoznala te poteškoće u praksi kada je to pitanje razmatrala pred CEDAW komitetom (Ibid).

193. U tom smislu, Sud napominje da je aplikantica predočila izvještaje i statističke podatke koje su pripremile dvije vodeće nevladine organizacije, Advokatska komora u Diyarbakiru i Amnesty International, s ciljem da pokažu diskriminaciju žena (vidi paragrafe 91-104. gore). Imajući u vidu da nalaze i zaključke iz tih izvještaja Vlada nije osporila niti u jednoj fazi postupka, Sud će ih uzeti u razmatranje zajedno sa svojim vlastitim nalazima u ovom predmetu (vidi *Hoogendijk*, navedeno gore; i *Zarb Adami*, navedeno gore, stavovi 77-78.).

194. Nakon pregleda navedenih izvještaja, Sud nalazi da najveći broj prijavljenih žrtava nasilja ima Diyarbakir, gdje je i aplikantica živjela u predmetnom periodu, te da su sve te žrtve žene koje su uglavnom bile izložene fizičkom nasilju. Velika većina tih žena kurdskog je porijekla, nepismena ili sa niskim nivoom obrazovanja, te bez ikakvog nezavisnog izvora prihoda (vidi stav 98. gore).

195. Nadalje, čini se da postoje ozbiljni problemi u primjeni Zakona br.4320, a na koji se Vlada oslonila kao na mogući pravni lijek u slučaju žena izloženih nasilju u porodici. Istraživanje koje su provele navedene organizacije sugerira da, nakon što žrtva prijavi slučaj nasilja u porodici policijskoj stanici, policijski službenici ne ispituju njene navode nego nastoje posredovati i ubijediti žrtvu da se vrati kući i povuče prijavu. U vezi s tim, policijski službenici nasilje u porodici smatraju «porodičnim stvarima u koje se oni ne mogu miješati» (vidi stavove 92, 96. i 102. gore).

196. Iz navedenih izvještaja također je jasno da postoji nerazumno odugovlačenje kod izdavanja sudskih rješenja prema Zakonu br. 4320, usljed toga što sudovi na to pitanje gledaju kao na vid brakorazvodne parnice, a ne kao na nešto na što treba hitno reagirati. Odugovlačenje je također često kad je u pitanju uručenje rješenja počiniocima, s obzirom na negativan stav policijskih službenika (vidi stavove 91-93, 95. i 101. gore). Nadalje, čini se da se počiniocima nasilja u porodici ne izriču

destimulirajuće kazne, s obzirom na to da sudovi ublažavaju iste na osnovu običaja, tradicije i časti (vidi stavove 103. i 106. gore).

197. Kao rezultat tih problema, navedeni izvještaju ukazuju na to da vlasti tolerišu nasilje u porodici, te da pravni lijekovi koje ističe Vlada nisu efikasni. Slične nalaze i zabrinutost izrazio je CEDAW komitet kada je naveo «i dalje prisustvo nasilja nad ženama u Turskoj, uključujući i nasilje u porodici» i pozvao tuženu državu da pojača napore na prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama. Komitet je dalje podvukao potrebu da se Zakon o zaštiti porodice u potpunosti provede te da se pomno prati njegova efikasnost, kao i efikasnost relevantnih strategija kako bi se spriječilo nasilje nad ženama, obezbijedila zaštita i pomoć žrtvama, te kaznili i resocijalizirali počinioci (vidi Zaključne komentare, stav 28.).

198. U svjetlu gore navedenog, Sud smatra da je aplikantica uspješno pokazala, i potkrijepila neospornim statističkim podacima, postojanje uvjerljivih indicija da nasilje u porodici uglavnom pogađa žene, te da je opća i diskriminatorna sudska pasivnost u Turskoj stvorila ambijent pogodan za nasilje u porodici.

c. Jesu li aplikantica i njena majka bile izložene diskriminaciji na osnovu propusta vlasti da im obezbijede jednaku pravnu zaštitu

199. Sud je utvrdio da krivično-pravni sistem, onako kako je primijenjen u predmetnom slučaju, nije proizveo adekvatan destimulirajući efekat koji bi osigurao efikasno sprečavanje nezakonitih djela koje je počinio H.O. a protiv ličnog integriteta aplikantice i njene majke, te time doveo do povrede njihovih prava prema članu 2. i 3. Konvencije.

200. Imajući u vidu gornji nalaz u pogledu opće i diskriminatorne sudske pasivnosti u Turskoj, makar i nenamjerne, koja uglavnom pogađa žene, Sud smatra da se nasilje koje su pretrpjele aplikantica i njena majka može smatrati nasiljem na osnovu spola, a koje rečeno predstavlja oblik diskriminacije žena. Uprkos reformama koje je Vlada provela proteklih godina, opća inertnost i nekažnjavanje počinitelaca, kao što je utvrđeno u predmetnom slučaju, ukazuje na to da nije bilo dovoljno volje da se poduzmu odgovarajuće mjere na rješavanju problema nasilja u porodici (vidi naročito dio 9 CEDAW konvencije, navedeno u stavu 187. gore).

201. Uzimajući u obzir neefikasnost domaćih pravnih sredstava u obezbjeđivanju jednake pravne zaštite aplikantici i njenoj majci u pogledu uživanja njihovih prava garantovanih članom 2. i 3. Konvencije, Sud smatra da su postojale posebne okolnosti koje su aplikanticu oslobodile obaveze sa iscrpi domaća pravna sredstva. Sud stoga odbacuje prigovor Vlade o neiscrpljivanju u pogledu tužbe prema članu 14. Konvencije.

202. U svjetlu sveg anavedenog, Sud zaključuje da je došlo do povrede člana 14., a u vezi sa članom 2. i 3. Konvencije, u predmetnom slučaju.

V. NAVEDENA POVREDA ČLANA 6. I 13. KONVENCIJE

203. Oslanjajući se na član 6. i 13. Konvencije, aplikantica je navela da je krivični postupak pokrenut protiv navedenog H.O. bio neefikasan te da nije rezultirao adekvatnom zaštitom nje i njene majke.

204. Vlada je osporila navedeni argument.

205. Uzimajući u obzir utvrđene povrede člana 2., 3. i 14. Konvencije (vidi stavove 153., 176. i 202. gore), Sud ne smatra neophodnim da iste činjenice ispituje i u kontekstu člana 6. i 13.

VI. PRIMJENA ČLANA 41. KONVENCIJE

206. Član 41. Konvencije navodi sljedeće:

“Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutrašnji zakon predmetne visoke strane ugovornice omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu oštećenoj strani u postupku.”

A. Odšteta

207. Aplikantica je tražila 70.000 turskih lira (TRL) (približno 35.000 eura (EUR)) na ime novčane odštete za smrt svoje majke, te 250.000 TRL (približno 125.000 EUR) na ime nematerijalne štete. Aplikantica je obrazložila da je nakon ubistva majke lišena svake ekonomske pomoći od nje. Ubistvo njene majke i stalno nasilje koje je počinio njen bivši suprug uzrokovali su joj stres i bol, kao i nenadoknadivu štetu po njeno psihičko zdravlje i samopoštovanje.

208. Vlada je navela kako traženi iznosi nisu opravdani u okolnostima predmetnog slučaja. Vlada je, nasuprot tome, izrazila stav da su iznosi previsoki, te da bilo koja kompenzacija koja se dodijeli na ime toga ne smije voditi ka neopravdanom bogaćenju.

209. Što se tiče zahtjeva aplikantice za materijalnom odštetom, Sud napominje da, premda je aplikantica pokazala da je u brojnim prilikama potražila utočište u domu svoje majke, nije utvrđeno da je na bilo koji način bila i finansijski ovisna o njoj. Međutim, to ne isključuje obeštećenje u smislu materijalne odštete određenom aplikantu čiji je bilizak srodnik, kako je utvrđeno, pretrpio povredu prava iz Konvencije (vidi *Aksoy protiv Turske*, 18. decembar 1996., stav 113., *Reports* 1996-VI, gdje je Sud, kada je razmatrao obeštećenje aplikantovog oca koji je nastavio postupak po aplikaciji, uzeo u obzir zahtjev za materijalnom odštetom koji je aplikant uložio prije smrti, a u pogledu gubitka prihoda i troškova liječenja koji su rezultirali boravkom u pritvoru i mučenjem). U predmetnom slučaju, međutim, zahtjev za materijalnom odštetom vezan je za navedeni gubitak koji je nastao nakon smrti majke aplikantice. Sud nije uvjeren o postojanju

bilo kakvog gubitka prije njene smrti. Stoga Sud ne smatra adekvatnim da u okolnostima predmetnog slučaja aplikantici dodijeli obeštećenje na ime materijalne štete.

210. S druge strane, što se tiče nematerijalne štete, Sud napominje da je aplikantica bez sumnje pretrpjela bol i patnju usljed ubistva njene majke te propusta vlasti da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi spriječile nasilje u porodici za koje je odgovoran njen suprug, a njega adekvatno kaznile. Donoseći svoju odluku nepristrasno, Sud aplikantici određuje odštetu u iznosu od 30.000 EUR za štetu pretrpljenu kao rezultat povrede člana 2., 3. i 14. Konvencije.

B. Sudski i ostali troškovi

211. Aplikantica je također tražila TRL 15.500 (približno EUR 7.750) na ime sudskih i ostalih troškova. To uključuje takse i troškove nastale usljed pripreme za proces pred Sudom (38 sati pravne pomoći), dolazak na raspravu pred Sudom u Strasbourgu, te ostale troškove, kao što su troškovi telefonskih razgovora, faksiranja, prevođenja i kancelarijskog materijala.

212. Vlada je izrazila stav da, u odsustvu dokumentacije koja bi ih potkrijepila, navedene troškove po tom osnovu treba odbiti.

213. U skladu sa praksom Suda, aplikant ima pravo na naknadu sudskih i drugih troškova samo u onoj mjeri u kojoj se dokaže da su navedeni troškovi bili zaista i neophodni, te da se njihov obim može smatrati razumnim. U predmetnom slučaju, uzimajući u obzir informacije kojima raspolaže i gore navedene kriterije, Sud smatra razumnim da odredi iznos od 6.500 EUR na ime sudskih i drugih troškova postupka pred Sudom, umanjen za 1.494 EUR primljenih na ime pravne pomoći od Vijeća Evrope.

C. Zatezna kamata

214. Sud smatra prikladnim da se zatezna kamata zasniva na najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke, uvećanoj za tri procentna poena.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbacuje* raniji prigovor Vlade o navedenom nepoštivanju pravila o šestomjesečnom periodu;
2. *Objedinjuje* sa meritumom tužbe po članu 2., 3. i 14. Konvencije Vladine ranije prigovore o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava i *odbacuje* ih;

3. *Proglašava* aplikaciju prihvatljivom;
4. *Smatra* da je došlo do povrede člana 2. Konvencije u smislu smrti majke aplikantice;
5. *Smatra* da je došlo do povrede člana 3. Konvencije u smislu propusta vlasti da zaštite aplikanticu od nasilja u porodici koje je počinio njen bivši suprug;
6. *Smatra* da nema potrebe da razmatra žalbu po članu 6. i 13. Konvencije;
7. *Smatra* da je došlo do povrede člana 14. Konvencije, a u vezi sa članom 2. i 3. Konvencije;
8. *Smatra*
 - (a) da tužena država, u roku od tri mjeseca od dana kada ova presuda postane konačna u skladu sa članom 44. stav 2. Konvencije, aplikantici treba da isplati sljedeće iznose, pretvorene u turske lire po važećoj stopi na dan isplate:
 - (i) ukupni iznos od EUR 30.000 (tridesethiljada eura), uvećan za sva eventualna opterećenja na taj iznos, a na ime nematerijalne odštete;
 - (ii) EUR 6.500 (šesthiljadapetstotina eura), umanjen za 1.494 EUR primljenih na ime pravne pomoći od Vijeća Evrope, uvećan za sva eventualna opterećenja koja je aplikantica dužna platiti na taj iznos, a na ime sudskih i drugih troškova;
 - (b) da se, nakon isteka navedenog tromjesečnog perioda a do isplate navedenih iznosa, na rečene iznose ima računati obična kamata po najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke, uvećanoj za tri procentna poena;
9. *Odbacuje* preostali dio zahtjeva aplikantice za pravičnom naknadom.

Sačinjeno na engleskom jeziku i objavljeno u pisanoj formi dana 9. juna 2009. godine, u skladu s pravilom 77. stav 2. i 3. Poslovnika Suda.

Santiago Quesada
registrar

Josep Casadevall
predsjednik